

RIIGIKOGU

2. istungjärk. **Protokoll nr. 34 (16).**

1921. a.

Sisu: 1. Päewakorra kinnitamine. — 2. E. Sd. T. P. Riigikogu rühma arupärimine Keila mõisa maa, weski ja elektriwabriku väljarentimise asjus. — 3. R. K. T. rühma arupärimine noor-proletaarlaste ühingu sulgumise asjus. — 4. R. K. T. rühma arupärimine Riigikogu Kommunistlise Töölisterühma liigete J. Allikso, J. Wanja, Juhan Soans'i ja J. Santa isiku ja kodukolde puutumata rikkumise ja sama rühma ruumide läbiotsimise asjus. — 5. E. I. S. T. P. Riigikogu rühma arupärimine Wabariigi Walitsusele koosolekute ja streikide keelu kohta. — 6. Riigikogu Kommunistlise Töölisterühma arupärimine Tallinna linnawolikogu Kommunistlise Töölisterühma ja Tallinna ametiühisuste kesknõukogu juhatause arreteerimise kohta. — 7. Siseministri seletused 2, 3, 4 ja 5 päewakorra-punktide all olewate arupärimiste peale. — 8. Riigikogu otsused läbirääkimiste kohta siseministri seletuste puhul. — 9. Läbirääkimised siseministri seletuste puhul. — 10. Koosoleku lõpetamine.

Riigikogu koosolek 6. mail 1921. a. kell 10 hom. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 69 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees A. Kerem, wahepeal abiesimees K. Wirma.

Sekretääri kohal sekretäär A. Tupits.

Walitsuse lauas: põllutööminister B. Rostfeldt.

Koosolek algab kell 10.15 min.

1. Päewakorra täiendamine. Juhataja A. Kerem: Tänane päewakord sisaldab 7 punkti ja on Riigikogu liigetele kätte saadetud. Kas tehakse ettepanekuid päewakorra muutmise ehk täiendamise kohta?

Siseminister K. Einbund: Arwesse wõttes, et päewakorra-punktid 2, 3, 6 ja 7 sisuliku waatamise juures ühed ja samad on, palun ma Riigikogu lubada mulle nende peale ühekorruga wastata. Punktid 2, 3, 6 ja 7 tuleks wõtta ühe päewakorra-punktina teisel kohal.

Rkl. J. Allikso (kom.): Ma teen ettepaneku päewakorra järjekorda järgmiselt muuta: praeguse päewakorra 3 punkt — Riigikogu Kommunistlise Töölisterühma arupärimine Riigikogu liigete Allikso, Wanja, Soans'i ja Santa isiku ja kodukolde puutumata rikkumise ja sama rühma ruumide läbiotsimise asjus — panna 1. päewakorra-punktiks; 7. punkt praeguses päewakorras wõtta teiseks ja 3. punktiks jätta punkt 2-ne. See päewakorra-punktide jaotus oleks nende poliitilise tähtsuse järele. Kui ei peaks see ettepanek wastuwõetaw olema, siis teen ettepaneku punkt 2. panna 4. ja punkt 3. ning punkt 7. — kolmandaks.

Siseminister K. Einbund: Ma kuulsin praegu, et nendes punktides 2, 3, 6 ja 7 nimetatud arupärimised weel mitte wastu wõetud ei ole. Paluksin sellepärast eelmise ettepaneku täienduseks wõtta päewakorra-punktid 2, 3, 6 ja 7. järgimööda, see tähendab, punktid 6 ja 7 paigutada 4. ja 5.

Rkl. J. Wain (sd.): Sellest wõib aru saada, kui herra siseminister ettepaneku teeb päewakorra-punktid 2, 3, 6 ja 7. üksteise järele wõtta, sest tal on peale Riigikogule wastamise weel ka teised tööd. Kui aga rahwasaadik Allikso soowitab kommunistide arupärimisi ritta panna, siis on see juba vähem arusaadaw. Faktilist tarwidust selleks igatahes ei ole. Järjekord, mis päewakorras ette nähtud, tuleb sellest, kuidas arupärimised sisse on tulnud. Ma arwan, et Eesti Sotsiaaldemokraatlise Töölise Partei Riigikogu rühma arupärimine, mis enne sisse on tulnud, wõiks 1-seks jääda. Kui koosolek läinud korral edasi oleks kestnud, siis oleks ta 1-se punktina arutusele tulnud.

Juhataja A. Kerem: Enam ettepanekuid päewakorra täiendamise kohta ei tehta? Herra Wain iseseiswat ettepanekut ei teinud, waid waidles ainult herra Allikso ettepaneku wastu. Sellega tuleks hääletamisele kaks ettepanekut: herra siseministri poolt, et 6. ja 7. päewakorra-punkt 4. ja 5. saaks pandud ja rhs. Allikso poolt, et 3. päewakorra-punkt 1-seks ja 7. — 2-seks pandakse. Esimesena panen ma hääletamisele herra siseministri ettepaneku. (Hääletatakse.) Konstateerin, et vähemus on wastu; sellega on herra siseministri ettepanek wastu wõetud. Panen rhs. Allikso ettepaneku hääletamisele, et kolmas päewakorra-punkt esimeseks pandakse, ja seitsmes — teiseks. (Hääleta-

takse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek tagasi lükatud. Sellega on tänane päewakord kindlaks määratud.

Esimene päewakorra-punkt on sotsiaaldemokraatide arupärimine. Kuna käesolew arupärimine Riigikogu liigetele paljundatult kätte on jagatud, siis muutuks arupärimise ettelugemine ülearuseks.

2. Eesti Sotsiaaldemokraatliku Töölise Partei Rk. rühma arupärimine Keila mõisa maa, weski ja elektriwabriku wäljarentimise asjus.

(Arupärimise tekst: „Riigikogule. Arupärimine Keila mõisa maa, Keila weski ja elektriwabriku wäljarentimise asjus.

Keila seltside liit pööras juba enne maa-seaduse wastuwõtmist

Asutawas Kogus Wabariigi Walitsuse poole palwega temale Keila mõisast rahwamaja aluseks maad anda. Rahwamajas pidi ka kõrgem rahwakool asuma. Liidule anti võimalus riiklistest tagawaradest 400.000 telliskiwi osta ja lubati ka rahwamaja alune esimese võimaluse korral anda.

Keila alewile paluti samasest mõisast juba maaseaduse §§ 18 ja 19 põhjal maad. Alewis elawad ja soowiwad elama asuda, kui eluasemeks maad saaks, 137 perekonda; maad nõuti 150 tiinu. Põllutöoministeeriumist seletati, et kõrvaltööhärana on võimalik Keilas maad anda 4—6 Tallinna wakamaad, ja soowitati sellekohaselt ka alewile tarwilikku maakaarti walmistada lasta. Kaart walmistati. Kuid hiljem seletati, et maa saab tükeldamise korral mõisatöölisele ja teistele maatameestele.

Keila walla maatameestele, kes mitmel puhul on Keila mõisa tükeldamist nõudnud, seletatakse aga, et alew maad nõuab, mispärast maatamehed seda mitte ei saa.

Kui wallawalitsus algkoolide-seaduse § 29 põhjal algkoolile maad nõudis, seletati nagu rahwamaja aluse küsimuse puhulgi alati, et maad planeerimise korral antakse.

Kuid maa renditi läinud kewadel endisele Keila mõisamanikule Kalm'ile aasta peale, ja 1921 a. 9. weebruaril renditi Keila mõis samale Kalm'ile 50 aasta peale.

Keila mõisa maa peal on elektriwabrik, mille ehtasid Saksa sõjawõimud 1918 aastal, Wene wägedest mahajäänud materjalidest. Elektriijaama ei ole aga püütud, kui mõisast eraldi seiswat riigi warandust waadata ega kasutada.

Keila mõisa wesiweski kohta, mis 1920 a. oli Keila mõisa sennise omaniku Kalm'i käes rendil, teatas Keila wallawalitsus 11. jaanuaril 1921 a., et leidub inimesi, kes weski eest enampakkumise teel kunni 300.000 marka renti maksawad, mispärast seda sajarahha eest sennise mõisapidaja kätte ei tohiks jätta.

Käesolewa aasta 9. weebruaril, 28 päewa pärast seda, kui wallawalitsus oma teadaande saatis, renditi Keila mõisa maa peal olew wesiweski ühes elektriijaama ja 250 hektari maaga siiski endisele Keila mõisamanikule ilma enampakkumiseta 6000 kilogrammi rukki hinnaga 50 aasta peale wälja, missugune rukis praeguse hinna juures maksab ainult 42.000 marka, mis weski, elektriwabriku ja 250 hektari maa kogurendina terwelt 258.000 marka vähem on, kui weski eest üksi oleks wõinud saada.

Ülal ettetoodu põhjal paneb Eesti Sotsiaaldemokraatlise Töölise Partei Riigikogu rühm Riigikogule ette pöörata Wabariigi Walitsuse poole järgmise arupärimisega:

1) Kas on Wabariigi Walitsusel teada, et Keila alewil puudub maa, kuhu peale wõiks koolimaja ja teisi maju ehitada, missugune maa alewite juure peab jäetama maaseaduse §§ 18 ja 19 järele.

2) Kas Wabariigi Walitsusel on teada, et weski, mille eest 300.000 marka renti pakuti, ilma enampakkumiseta wälja renditi ainult 42.000 marga eest, kusjuures elektriwabrik ja 250 hektari maad weel lisaks anti.

Kui see Wabariigi Walitsusel teada, siis:

1) Kas on wastutusele wõetud süüdlased seaduse rikkumises, eestkätt ilma enampakkumiseta wäljarentijad, kui maa-reformi teostamise määruse §§ 124—130 rikkujad?

2) Kuidas mõtleb Wabariigi Walitsus Keila alewi, koolide ja maatameeste õigestatud nõudmisi rahuldada; kuidas mõtleb ta ilma enampakkumiseta rentimisega riigile tehtud kahju katla?

Seda arupärimist palume rutuliseks tunnistada ja 21. aprilli koosoleku päewakorda wõtta. E. Sd. T. P. Riigikogu rühma nimel:

(Allkirjad)

J. Wain.
M. Martna.
E. Martinson.“)

21. aprillil 1921 a.

Rkl. J. Wain (sd.): Lugupeetud rahwasaadikud! Keila mõisa küsimust on teatud määral juba ajalehtedes arutatud ja rahwasaadikutele on igatahes teada, nii et mul palju juure lisada ei oleks. Ma tõmbaks ainult mõne joone, mis näitaks ära, kuidas Keila mõisast maasaamise lootus kord tõuseb, siis aga järjekindlalt langema hakkab ja lõppude lõpuks hoopis ära kaob. Teisest küljest on Keila weski lugu üks iseloomustaw nähtus. Nagu arupärimises nimetatud on, hakkas Keila alew maad nõutama juba enne maaseaduse väljaandmist. See näitab, et maa järele pakiline tarvidus oli; ja nad ei loobunud isegi nendest lootustest, kui juba teadsid, et võimalus puudus nendele seekord maad anda. Maasaamise küsimus seisis arutuse all, tema kohta wahetati kirju ja lõpp oli see, et mõis tänawu kewadel ühede teadete järele 50, teiste andmete järele 6 aasta peale välja renditi. Ma nimetan neid mõlemaid termine sellepärast, et on juhtumisi, kus dokument, mis peaaegu walmis on, lõpulik kujul muutub, ja wäga võimalik, et Keila mõisa väljarentimise aeg pärast muutus. Minul selle muutmise kohta küll teateid ei ole. Keila alew nõudis maad rahwamaja aluse jaoks, seal juures nähti ka ette koolimaja ehitamist. Mis iseäranis iseloomustab Keila rahwale maaandmist, on nimetatud mõisa maa peal asuw Joosti talu, mille peale Keila miljonäärid hambaid ihuwad ja kuhu lõpuks postijaama hakati asutama. Ma olen Keilas kolm aastat elanud ja pärast tihti käinud ja tean, et Keila alewis wäga suur kõrts on, kuhu postijaama asutada wõiks. Teine suur kõrts hobuseruumidega asub õige natuke maad alewist eemal ja seisab risttee peal, jälle kohane postijaamaks. Kuid wõetakse Joosti talu, mis Keila alewist tükk maad eemal, ühe ainsa tee ääres, ja otsustatakse sinna postijaam asutada. Jaama asutamise juures minnakse mööda seadusest, mis annab selle asutuse maakonnawalitsuse kätte. Aasta hiljem ilmub natuke suurem miljonäär, kui postijaama asutaja, ja siis renditakse seesama talu edasi Keila mõisaomanikule Kalm'ile, sawitööstuse asutamiseks.

Nähtawasti ei olnudki postijaam tarwilik, waid talu oli tarwis miljonääridel. Sawitööstuse asutamiseks ei ole maakonnawalitsuselt mitte luba nõutud; ja walitsuse protestist leiame, et Joosti talu maa peal saue ei olegi, waid seda on õige wähesel määdul naabritalus. Joostil on paas ja peab üttelema, et Kalm on wäga suur tööstur, kui ta paekiwiist ahjupotte teeb. Mõisast antakse

250 hektari maad rendile 3000 kilogrammi rukiste eest, kuid missugune nälg on maa järele Keilas, seda näitab see asjaolu, et Kalm omakorda rendib välja Keila kirikumehele 7 Tallinna wakamaad, saab selle eest 7000 marka renti, seega ligi 6 korda rohkem.

Mispärast see meie riigile kasuks ei peaks olema maad otse Keila rahwale välja rentida? Mis puutub weskisse, siis arwan ma, wõidakse öelda, et mõisnik seal mingisuguseid parandusi weskis ette on wõtnud. Pean üttelema, kui keegi weskit tarwitab, seal tingimata ühe ehk kaks hammast sisse teeb, ja sellepärast wõidakse enampakkumise nõudmisest wäga libedalt mööda minna. Maareformi teostamise määruste § 129 võimaldab tööstuse ettevõtete väljarentimist ilma enampakkumiseta, kui see eluliselt tarwilik on, ilma et tarwis oleks enampakkumise teel välja rentida. Kuid peab arwama, et hind sama peab olema, mis weski eest enampakkumisel makstakse. Weski eest pakutakse 300.000 marka renti, kuid ta renditakse ühes 250 hektari maaga 3000 kilogr. rukiste eest, mis 40—45 tuhat marka välja teeb. Ma wõiksin ka nimetada kohte, mis ilma enampakkumiseta anti mitte sennisele pidajale, waid wõõrale. See on Öisu weski. Seal ei olnud mitte ainult parandused ette wõetud, waid willawabriku sissesead oli rentniku oma. Wäga hästi korraldatud willawabrik wahetati sama tehnika peawalitsuse poolt kellegi naabri taluperemehele. Kui ma sügisel sealtsamast kohast läbi käisin, oli terve willawabriku sisseseade välja tõstetud ja asus kusagil kiwilööwi katuse all. Seal ei leia põllutöoministerium tarwilikuks wabriku sisseseadet alal hoida. Pikemalt ma edasi rääkima ei hakka, sest et põllutöominister koosolekul on, kes seda asja enne selgitama peab.

Juhataja A. Kerem: Kodukorra § 86 põhjal palun neid, kes toetawad esitatud arupärimist, käed üles tõsta. (Loetakse hääl.) Poolt on 39 liiget; sellega on siis arupärimine wastu wõetud.

Rkl. J. Wain (sd.): Et see ettepanek juba 1 kuu aega Riigikogus on olnud, siis panen ette seda küsimust arutamise alla wõtta.

Põllutöominister B. Rostfeldt: Paluksin arupärimise arutamist järgmiseks koosolekuks jätta, sest et mul weel kõik andmed ministeeriumi poolt käes ei ole.

Juhataja A. Kerem: Sellega siis läheme teise päewakorra-punkti juure üle.—

3. Riigikogu Kommunistlike Töölisterühma arupärimine noorproletaarlaste ühingu sulgumise asjus. (Arupärimise tekst: „Riigikogu Juhatusele. Riigikogu Kommunistline Töölisterühm paneb Riigikogule ette Wabariigi Walitsuse poole pöörata alljärgnewa arupärimisega. Arupärimine Wabariigi Walitsusele. — Siseministri otsuse põhjal 14. aprillist s. a. keelati üleestimaalise noorproletaarlaste ühingu tegewus sõjaseaduse kestiwuse ajaks ära. — Selle otsusega on noorte proletaarlaste ühinemiswabatus tegelikult annulleeritud. — See otsus tõendab, et teoksil ei ole mitte sõjaseaduse „järk-järguline“ kaotamine, waid sõjaseadusliku korra arendamine, mis ainuüksi töörahwa wastu sihitud, sest et kodanlistel ja kristlistel noorsooühingutel on piiramata ühinemiswabatus ja osalt riiklik toetuski.

Riigikogu Kommunistline Töölisterühm paneb Riigikogule ette — Wabariigi Walitsuse poole pöörata arupärimisega:

1. Kas on Wabariigi Walitsusel teada, et siseministri otsusel on sulutud üleestimaaline noorproletaarlaste ühing?

2. Mis mõtleb Wabariigi Walitsus ette wõtta, et maksuma panna ühinemiswabastust noorproletaarlaste kohta, nagu see ilma kitsendamata maksew on kodanlise ja kristlise noorsoo ja skoutide kohta?

3. Mis mõtleb Wabariigi Walitsus teha, et sõjaseadust lõpetada ja harilikku seaduslikku korda maksuma panna?

Palume seda arupärimist Riigikogu 21. aprilli päewakorda wõtta.

Riigikogu Kommunistlike Töölisterühma nimel:

(Allkirjad) J. Allikso.

J. Soans,

21. aprillil 1921 a.

J. Kurgema.“)

Rkl. J. Kurgema (kom.): Herrad Riigikogu liikmed! Üleestimaaline noorproletaarline ühing asutati 1920 aastal detsembrikuul. Täna waprilliks oli ühingu Tallinnas juba 700 liiget, mujal — nagu: Tartus, Wiljandis, Pärnus jne., 140 liiget, kokku 840.

Kui arwesse wõtta, et ühing oma jõul jalale tõusis ja awalikku ajakirjandust talle teed rajamas ei olnud; kui arwesse wõtta, et ühing ei riigiwõimude ega nõnda-

nimetatud seltskonna toetuse osaline ei olnud, waid et tema wastu pühale klaperjahile ühinesid kõik maa- ja taewaliitlased, rahwa- ja tööerakondlased, kõik ilmalikud ja waimulikud wõimud — politsei, kool ja kirik, siis räägiwad need arwud, mis ma tõin, elawat keelt selle kohta, et ühinemise tung teadliku proletaarlaste noorsoo hulgas ülisuur on. Seejuures tuleb weel eriti seda tähele panna, et kodanlistesse noorsooühingutesse ja skoutide rühmadesse meelitatakse kehwide inimeste lapsi mitmesuguste aineliste armuandidega; nii saawad skoudid omale maksuta riided ja jalarajad jne. Noorproletaarlaste ühinguaga aga koondusid kehwestest kehwest, keda kodanlised kiusajad oma läätseleemega ära meelitada ei jaksanud. Nii on siin siis tegemist puhasaatelise liikumisega, kuid see wast otsustaski selle ühingu saatuse! Just need erakorralised abiõud, mis siseminister noorproletaarlaste ühingu wastu tarwitusele wõttis, on tõenduseks, et meie poolt ettepanud arupärimist tuleb väga tähepanelikult wõtta. Sest selle ühingu kinnipanemine sunnib meid walitsuse poole pöörama, et selgust saada, kui kaua mõtleb walitsus weel rahwahulki narritada jutuga sõjaseaduse „järk-järgulisest“ kaotamisest?

Tänini oli noore Eesti riigi praktikas ainult üks juhtumine tuntud, kus ühisuste tegewus sõjaseaduse kestiwuseks lõpetati. See oli sama herra Einbundi siseministriks olemise päewil, kui raudteelaste ja posti-telegraafi teenijate liidud suluti. Siis põhjendati seda terawa hädaohuga, mis üleüldine streik oleks wõinud tuua. Siis pidas herra Jaan Tõnisson siitsamast kõnetoolist nutuseid kõnesid, et Eesti kodanluse Siion oleks wõinud wareteteks muutuda, kui tema seda hädaabinõu ei oleks tarwitusele wõtnud.

Kuid ma juhin teie tähepanu, herrad, selle peale, et siis — see oli 1920 aasta augustis — ei olnud weel üles leitud lause sõjaseaduse järk-järgulisest kaotamisest. Siis walitses sõjaseadus alles ilma järkudeta. Ja siis ei olnud ka herra Einbund weel ei „Tallinna Teatajas“, ega mujal kirjutanud, et see ei kõlba, kui siseministriil on kindralkuberneri õigused. Siis ei olnud weel liitude kinnipanemise ja teie sõjaseaduse-teooria wahel miskit wastulauset.

Nüüd aga annab noorproletaarlaste ühingu kinnipanemine sellest tunnistust, et sõjaseaduse tarwitamine on laiemalegi alusele nihkumas, kui see läinud aasta august-

til oli. Mitte wastukihwtina üleüldise streigi hädaohule ei sulutud noorproletaarlaste ühing. Mitte streigiliikumise wastu wõitlemise akt ei ole see. Waid see on ideelise liikumise wastu sihitud, sest et need ideed walitsewale kodanlisele läbi ja läbi pehtinud kildkonnale waenulikud on. Peeti referaate, noorsugu ja siseminister tunnistas selle kurnajate walitsusele wähermalt niisama kardetawaks, kui — üleüldise streigigi!

Sõjaseadus ei ole järk-järgult kadumas, waid on järjest paisumas. Ja seda sõjaseadust tarwitatakse ainult tööliste klassi wastu, nii kui ennegi. Ameerikast sisseweetud kristlike noormeeste ühisused kosuwad siin walitsuse, walitsewa klassi ja kiriku tiwa all. Nende juhtiwateks jõududeks on Ameerikast tulnud Ameerika alamad, kes siin oma pimestawat agitatsioonitööd teewad. Kuid samal ajal paneb herra Einbund sõjakäigu toime meie seltsimehe Raudsepp'a ja teiste proletaarlaste wastu, kes Eesti kodanikud on, kellel aga õnnetus on olnud enne Eesti riigi tekkimist Ameerikasse emigreerida. Ja samal ajal keelatakse noorproletaarlaste ühing ära, mis mitte Ameerikast sisse weetud ei ole, waid sellest wiltsusest on wälja wõrsunud, mis teie walitsus ja majapidamine siin — Eestis — loonud on.

Meie paneme Riigikogule ette seda arupärimist: 1) wastu wõtta ja 2) rutuliseks tunnistada. Meie tahame sellega kätte saada, et walitsus oma kaartid lahti lööks ja selgel sõnal ütleks, kas tal on töörahwa jaoks midagi peale kantsiku?

Juhataja A. Kerem: Kodukorra §§ 86 ja 87 põhjal palun neid Riigikogu liikmeid, kes esitatud arupärimist toetawad, käed üles tõsta. (Loetakse häält.) Seda arupärimist on toetanud 27 Riigikogu liiget, sellega on arupärimine wastu wõetud.

Siseminister K. Einbund: Ma paluksin luba wastata selle arupärimise peale siis, kui arupärimised, mis päewakorra-punktide 3. 4. 5. all on, ka wastu wõetud on.

Juhataja A. Kerem: Herra siseminister on soowi awaldanud käesolewa arupärimise peale wastata peale 3. 4. 5. päewakorra-punkti all olewate arupärimiste wastuwõtmist. Et teistsuguseid ettepanekuid ei tehta, siis on käesolew päewakorra-punkt läbi.

4. Rk. Kommunistlase Töölisterühma arupärimine Rk. Kommunistlase Töölisterühma liigete J. Allikso, J. Wanja, J. Soans'i ja J. Santa isiku ja kodukolde puutumatus rikkumise ja sama rühma ruumide läbiotsimise asjus.

Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juure. (Arupärimise tekst: „Riigikogu Juhatusesele. Riigikogu Kommunistiline Töölisterühm paneb Riigikogule ette Wabariigi Walitsuse poole pöörata alljärgnewa arupärimisega.

Arupärimine Wabariigi Walitsusele Riigikogu Kommunistlase Töölisterühma liigete Johannes Allikso, Johannes Wanja, Juhan Soans'i ja Jaan Santa isiku ja kodukolde puutumatus rikkumise ja sama rühma ruumide läbiotsimise asjus.

19. aprillil 1921 a. öösel tungisid kaitsepolitseinikud kaitsepolitsei poolt wäljantud orderi ettenäitamisel Riigikogu liigete Johannes Allikso, Johannes Wanja, Juhan Soans'i, Jaan Santa korteritesse, kus korterid läbi otsiti ja kõik Riigikogu rühma tarwilised dokumendid kaasa wõeti, peale selle wiidi Riigikogu liige Allikso tääkide wahel „Walwajasse“, kus rühma ruumid läbi otsiti ja rühma dokumendid kaasa wõeti, peale selle pitseeriti rühma ruumid kinni, mis järgmisel päewal lahti tehti ja uuesti läbi otsiti ja kirjad, mis esimesest otsimisest maha jäeti, ära wiidi.

Riigikogu Kommunistiline Töölisterühm paneb Riigikogule ette Wabariigi Walitsuselt aru pärida:

1) Kas on Wabariigi Walitsusele kirjeldatud asjaolud teada ja — kui need tal teada on, mida mõtleb walitsus siis teha, et kaitsepolitsei wõimused wastutusele wõtta ja kindlustada, et Riigikogu Kommunistlase Töölisterühma liigetel ja ruumidel samasugune puutumatus oleks, nagu see kodanlistel Riigikogu rühmadelgi on?

Palume seda arupärimist Riigikogu 21. aprilli koosoleku päewakorda üles wõtta.

Riigikogu Kommunistlase Töölisterühma nimel:

(Allkirjad) J. Allikso.

J. Soans.

21. aprillil 1921 a.

J. Kurgema.“)

Rkl. J. Allikso (kom.): Herrad Riigikogu liikmed! Ma tahtsin siin paar iseloomustawat joont ette tuua, mis meie selle arupärimisega seletada, wõi kätte saada tahame. Enam-wähem on kõigil teada ja ka walitsusel pole teadmata, kuidas

wabariigi patriootilised nuhid meie kirju selleks tarwitasid, et kuulujutte laiali laotada, nagu sepitseksid töölisel mingisugust riigipööret, ning kõik abinõud tarwitusele wõtsid, et tööliste korterite sissekäike walwata ning nendega tutwuneda, kes kommunistlised töölisel on. Järgnes kuulujutt, et töölisel ungarlasle eeskujul ja nagu Saksamaalgi sündis, tahta teatud pööret toime panna. Sellepeale järgnesid loomulikult kinniwõtmised. Alguses, muidugi, sai peaasjalikult Riigikogu liigete ja linnawolikogu liigete juures algust tehtud. Esimeseks wõeti kinni seltsimees Raudsepp, teiseks järgnes Kommunistlise Töölisterühma läbiotsimine ja teise Kommunistlise Töölisterühma sekretääri wangiwõtmine. Siis sealt mindi edasi nii laialdasele alusele, et üksikuid inimesi, nagu pärastpoole see paremini selgub, kui siseminister siin ise hakkab selgitama, hakati kinni wõtma ja nii on laialdasel alusel nii kaugele mindud, et isegi see, mida kodanline demokraatia pühaks peab, Riigikogu rühma liigete puutumatus, pühaks ei peetud. Ma ei taha seda öelda, et meie sellesse tõesti usume, et see nendel püha on. Meie usume selle tõenduse sisse palju vähem, kui nemad ise selle sisse usuwad, waid teame ainult seda, et see töölisterühma puutumatus neile kunagi püha pole olnud.

Kõige pealt tahaks ma ette tuua missuguse pilguga meie selle peale waatame. Meie leiame, et pentsik oleks hakata selles arupärimises kaebama meie rühma liigete isikupuutumatus üle, sest meie teame, et töölisteklassi esitajate isik ainult siis puutumata on, kui kodanlised sõjariistad töölisteklassi käes ja kodanline wõim murtud on. Kodanlises parlamendis saab aga töölisteesitaja ikkagi jälle puudutatud, sest et tema klassiwaenlane hambuni sõjariistus ja needsamad sõjariistus seadusetegijad ja seadusetäitjad on. Nii tuleb siis selle küsimuse walgustamise juures ilmsiks, kuidas kodanline parlament ennast seaduse wiigilehe taha warjates Kommunistlise Töölisterühma häwitada tahab, nagu häwitatud on wäljaspool riigis teised kommunistlised rühmad. Iseäralist walgust selle peale, kuidas arreteerimistel talitatakse, heidab see, et wiimase arreteerimise juures wangi pole wõetud mitte üksi 2 kommunistlise rühma sekretääri, waid isegi noor neiu — masinakirjutaja. — (Paremalt poolt: Ai, ai, ai!) Meie tahame teada saada, kas teie meid tahate kinni wõtma juba enne kohtuotsust, wõi peale kohtuotsust, kas tahate kaitse-

politseile enne wõimalust anda meid kinni wõtma ja pärast kaitsepolitsei tegewust heaks kiita. Sellel pinnal tuleks seda arupärimist walgustada, aga mitte wariseerilikult ja silmakirjalikult siin targutada — kas see siin seadusega kokkukõlas on, kas siin on üleüldse seaduserikkumist ette tulnud jne. Meie mõistame muidugi, et Wabariigi Walitsus, wõi mõni muu asutus, kelle wõimupiirkonda see ameti järele kuulub, warem ehk hiljem Riigikogule ette paneb Kommunistlist Töölisterühma likwideerida. Oma arupärimisega tahame meie just seda kätte saada, et teie juba enne oma kawatsusi ja seisukohte awaldate, et töölisteklass teie plaane teie eneste suust kuuleks ja sellest tarwilikud järeldused teeks. Sellepärast panem ette seda arupärimist wastu wõtma ja tema sisulisele arutamisele üle minna.

Juhataja A. Kerem: Kodukorra §§ 86 ja 87 põhjal palun neid, kes selle arupärimise wastuwõtmise poolt on, käed üles tõsta. (Loetakse hääl.) Ettepanekut on toetanud 30 Riigikogu liiget; sellega on see arupärimine wastu wõetud.

Siseminister K. Einbund: Ma palun lubada selle arupärimise peale wastata peale 5. päewakorra-punkti. (Rhs. J. Allikso kohalt: Ma teen ettepaneku kohe sisulisele arutamisele üle minna. Paremalt poolt: Ei jõua ära kannatada!)

Juhataja A. Kerem: Teisi ettepanekuid arupärimise peale wastamise aja kohta ei ole tehtud. Loen herra siseministri ettepaneku, — selle arupärimise peale wastata peale 5. päewakorra-punkti, — wastu wõetuks.

5. E. I. S. T. P. Arupärimisele on alla kirjutanud herra E. Jonas, J. Piiskar ja H. Kruus. (Wahelhüüe: Ei, see on teine arupärimine! Käesolewale on alla kirjutanud P. Abramson, P. Keerdo ja H. Kruus.)

(Arupärimise tekst: „Riigikogule. Eesti Iseseiswa Sotsialistliku Töölise Partei Riigikogu rühma arupärimine Wabariigi Walitsusele koosolekute ja streikide keelu kohta.

12. aprillil s. a. telegraafi teel maksmapandud siseministri määrusega Nr. 1522 awaliku korra kindlustamiseks ja kuritegewuse ärahoõdmiseks (Riigi Teataja“ Nr. 27 — 1921 a.) on häwitatud töölise klassi-

wõitlusele tarwilik koosolekute pidamise ja organiseerimistöö tegemise wõimalus. Siseministri sundusliku määrusega 25. aprillist s. a. streikide kohta on töölistelt wõetud wõimalus ainukese mõjuwama klassi-wõitluse abinõuga, streigiga, oma wiletsat seisukorda parandada.

Kuna need mõlemad määrused asetawad töölisteliikumise arenemise wäljapääsemata seisukorda ja jätawad töölisi täielikult politseiwõimude ning ettewõtjate meelwalla alla, paneb Eesti Iseseiswa Sotsialistliku Tööliste Partei Riigikogu rühm Riigikogule ette pöörata Wabariigi Walitsuse poole järgmise arupärimisega:

1) Missugustel põhjustel on maksuma pandud siseministri määrused: a) 12. apr. s. a. Nr. 1522 koosolekute kohta ja b) 25. apr. s. a. streikide kohta?

2) Kui kaua kawatsetakse maksuma jätta need sõjaseaduse põhjal tarwitusele wõetud äärmised surweabinõud?

3) Kas ja millal kawatseb Wabariigi Walitsus ära kaotada sõjaseaduse ja loobuda sarnaste surweabinõude tarwitamisest?

Palume tunnistada see arupärimine rutuliseks ja ta wõtta Riigikogu 28. aprilli 1921 a. koosoleku päewakorda.

27. aprillil 1921 a. Eesti Iseseiswa Sotsialistliku Tööliste Partei Riigikogu rühma nimel:

(Allkirjad) P. Abramson.
P. Keerdo.
H. Kruus.“)

Sõna on Riigikogu liikmel Abramson'il.

(Rkl. P. Abramson'i kõne on parandamata kujul leida 6. mai Riigikogu koosoleku täieliku protokollil Nr. 34 algüleskirjutuses lehek. 13—19.)

Juhataja A. Kerem: Kodukorra §§ 86 ja 87 põhjal palun neid Riigikogu liikmeid, kes käesolewat arupärimist toetawad, käed üles tõsta. (Loetakse häält.) Arupärimist on 30 Riigikogu liiget toetanud; sellega on arupärimine wastu wõetud.

Siseminister K. Einbund: Palun luba selle arupärimise peale wastata peale wiendat päewakorra-punkti.

Juhataja A. Kerem: Herra siseminister on luba palunud wastata peale wiendat päewakorra-punkti. Selle wastu ei räägita.

6. Rk. Kommunistlike Tööliste rühma arupärimine Tallinna linnawolikogu Kommunistlike Tööliisterühma ja Tallinna ametiühisuste kesknõukogu juhatuse arreteerimise kohta.

(Arupärimise tekst: „Riigikogu Juhatusele. Riigikogu Kommunistlike Tööliisterühma arupärimine Tallinna linnawolikogu Kommunistlike Tööliisterühma ja Tallinna ametiühisuste kesknõukogu juhatuse arreteerimise kohta.

9. aprillist kuni 24. aprillini s. a. on kaitsepolitsei poolt arreteeritud

järgmised Tallinna linnawolinikud — Kommunistlike Tööliisterühma liikmed: Paul Raudsepp, Jüri Rooberg, Jaan Truuman, Sergei Andrejew, Karl Kuusk, Johan Tantshintrek, Karl Ellis, Paula Järw, Jaan Leeto, Karl Tammik, Adolf Leewald, Peeter Simson, Gustaw Saum, Johannes Wään ja linnawolikogu kandidaadid: Leopold Niitin, Karl Horn, Priidik Owi, Karl Hern, Leonhard Heppner, Tõnis Wainlo, Madis Sild, Aleksander Rääkson, Jaan Jaanus.

Peale selle on kaitsepolitsei kinni wõtnud käinud, kuid ei ole kodunt leidnud järgmisi Tallinna linnawolinikke samast rühmast: Arnold Sommerling, Mihkel Karl, Johannes Samra, Jüri Liiwas, Eduard Ambos, Eduard Sandström, Julius Sahlk, Tõnis Mets, Johannes Prommis, Elfriede Schmidt, Mihkel Pihelgas, August Pahlberg, Ida Wedru, Tallinna ametiühisuste kesknõukogu juhatuse liigetest on samal ajal kaitsepolitsei poolt kinni wõetud: Jüri Rooberg, Karl Tammik, ja kinni wõtnud, kuid ei ole kinni wõtta saadud: Eduard Ambos, Arnold Sommerling, Johannes Prommis, Johannes Samra.

Tallinna linnawolikogu Kommunistlike Tööliisterühma liigetest on nii wiisi ainult weel Riigikogu liikmed Johannes Wanja ja Jaan Kurgema järel.

Tallinna ametiühisuste kesknõukogu juhatuse liigetest ainult rkl. Johannes Wanja.

Nähes selles kodaniku wabaduse kurjemat rikkumist, teatud rühma linnupriiks tunnistamist ja äärmist wägiwalda tööliste-klassi kallal, kes arreteeritud isikuid linnawolikogusse ja kesknõukogusse walisid, paneb Riigikogu Kommunistline Tööliisterühm Riigikogule ette Wabariigi Walitsuse poole pöörata järgmise arupärimisega:

1. Kas on Wabariigi Walitsusel teada, et siseministeriumi wõimud on arreteerinud Tallinna linnawolikogu Kommunistlike Tööliisterühma ja Tallinna ametiühisuste kesknõukogu juhatuse peaaegu terwes koosseisus?

2. Kui see Wabariigi Walitsusel teada on, siis — mis mõtleb Wabariigi Walitsus ette wõtta, et arreteeritud karistada?

3. Mis mõtleb Wabariigi Walitsus ette wõtta, et Tallinna linnawolikogu Kommunistlisele rühmale kindlustada tegewuswabadust, nagu seda teistel rühmadel on?

Palume seda arupärimist 28. aprilli koosoleku päewakorda wõtta.

28. aprillil 1921 a.

Riigikogu Kommunistlise Töölisterühma nimel.

(Ailkirjad) J. Soans,
J. Alkso,
J. Wanja.“)

Rkl. J. Wanja (kom.): Ma wotan weel sõna, sest nagu kuulda tahab siseminister ühe hoobiga jalust kõiki maha rabada. (Rkl. J. Hünerson: Teil on kaunis suur pakk täna, hakake juba lugema!) Parem pool walmistab juba selle hoobi wastu ette ja loobib sõnu edasi ja tagasi. (Naer paremal pool ja keskel).

Juhataja A. Kerem: Palun mitte erajuttu ajada.

Rkl. J. Wanja: Herrad demokraatlised Riigikogu liikmed! Masseline arreteerimine, millest praeguses arupärimises jutt, on wiidud kindla plaani järele, ei ole mõtet rääkida eesmärgist. Kinni on wõetud ja on kästud kinni wõtta linnawolikogu Kommunistlise rühma liikmed, ametiühisuste kesknõukogu juhatusel liikmed ja noorproletaarlaste ühingu juhatusel liikmed. Kinniwõtmisi on toimetatud ka maal, nagu Wiljandis, Pärnus ja Raplas. Ma arwan, et teil, parempoolsed herrad, oleks igatahes rõõm näha olnud, kuidas Rapla mõisa wäljadel töömehi taga aeti ja kinni püüti. Sarnane nähtus meie kõigewabamas demokraatlisel wabariigis on küll esimene maailmas. Ma tahaksin teada, kui palju on kinni wõetud rööwliid ja mõrtsukaid selle aja sees? Meil aetakse aga töölisi taga mõisawäljadel ja linnades. Kui palju läheb siseministeeriumi eelarwes rööwmõrtsukate ja warguste wähandamiseks wälja, seda ma ei tea, kuid ma usun, et sinna eelarwesse on üles wõetud Kingissepp'a pearaha, aga mitte kuritegewuse wähandus. 21. aprilli koosolekul panime ette, et meie arupärimised saaks päewakorda ettepoole wõetud, kuid siis lükati ettepanek tagasi ja anti sellega siseministrile wõimalus oma patriotilist operatsiooni edasi ajada. Aga juba siis oli

seisukord tõsine. (Rkl. J. Hünerson: Nüüd läheb hädaohhtlikuks!) Teil on igatahes hea meel sellest. Kuid meie ei otsi praegu teilt, kodanlised herrad, kaitset, sest teilt wõib otsust loota, mis uuele rüüstamisele õhutab, sennikaua, kui on olemas kodanline walitsus ja kodanline parlamēt, wägistate teie. Teie olete töörahwast küllalt wägistanud, teie olete 102 maalt wälja saatnud ja 26 olete maha tapnud. Töölise pealuudega on Tallinna ümbrus kindlustatud. (Rkl. J. Keskkül: Missugused pealuud on Tartus?)

Juhataja A. Kerem: Palun mitte süüdistusi ette tuua, ilma et teil selleks põhjust oleks.

(Wahelhüüded pahemalt poolt: On küll põhjust.)

Juhataja A. Kerem: Palun koh-tade pealt mitte rääkida.

Rkl. J. Wanja (kom.): Siseminister wastab, siis kuulete, kas tõi on. (Rkl. J. Hünerson kohalt: Aga mis seal keldris oli?) Teie igatahes selle pogrommiga ja tapmisega, mis tööliste seas tehtud on, lootsite nende selgrood murda ja mõtlecite, et nüüd on kõigil kommunistidel pead maas, aga töölisteklass on jälle ennast sirgu ajanud ja teie wärisete nende ees. Mida rohkem teie tapate, seda rohkem teie nende ees wärisete ja seda rohkem saab teile ka kätte tasutud. Palun seda arupärimist wastu wõtta.

Juhataja A. Kerem: Kodukorra § 86 põhjal palun ma neid Riigikogu liikmeid, kes seda arupärimist toetawad, käed üles tõsta. (Loetakse häält.) Seda arupärimist on toetanud 25 Riigikogu liiget, sellega on ta wastu wõetud.

7. Siseministri Siseminister K. seletused 2, 3, Einbund: Austatud rahwasaadikud! Meile kõigile on teada, et enamline liikumine ja ühtlasi ka olewate arupärimiste peale. enamlise liikumise poolt teostataw ilmakord ainult

nii palju wõib praegustes majanduslikes oludes püsti seista, kui palju on ta aktiivne ja agressiivne. Kui on palju passiivset, ideelist liikumist, kaob ta iseenesest ja annab ennast alla kõigile teistele liikumistele, mis praegusele majanduslisele korrale rohkem wastawad. Et enamline liikumine aluse on saanud Wenemaalt ja katsub ennast wägiwaldse diktatuuri kaudu üle ilma

maksma panna, see kõik on meile teada, ja ma arwan, et üleüldiseks sissejuhatuseks ei oleks mul wististe tarwis seda rohkem põhjendada. Ma wõiksin weel siia juure tuua neid üksikuid konkreetseid näitusi, kuidas enamline liikumine ennast agressiiwse taktika abil igalpool maksma paneb.

Austatud Riigikogu liikmed! Tuletage meele kurba saatust, mis noorele ennamäärawale riigile — Gruusiale — osaks sai agressiiwse enamluse pealetungimise all. Tuletan siin meele esimest jõulist wäljaastumist Leedumaal, kus sealne riikline kord mitte sedawõrd tugew ei olnud, et enamlast juba alguses paraliseerida. Tuletame siin meele jõulist wäljaastumist Saksamaal, kus samuti enamlise agitatsiooni peale liiga platooniliselt waadati ja alles siis, kui selle agitatsiooni tagajärjed juba ülepea kaswasid, suudeti suurte inimeste ohwriatega sellest üle saada. Ma arwan, et need tuhanded ohwrid, mis langesid wõitluses selle agressiiwse enamluse liikumise wastu, meile küllalt selgelt ette kirjutawad hoiatusi, et meil samasuguse platoonilise poliitika pärast ohwrid ei sünniks. Waatame weel enamluse taktika tagajärgi kõige demokraatlisemas riigis — Ameerikas. Meie lugesime hiljuti ajalehtedest, et isegi see waba maa oma wabade klassiwõitluste wahkordade juures ei saa platooniliselt waadata enamlise liikumise peale, ja et ka tema on sunnitud olnud teatud tagajärgi tõmbama enamlaste wastu wõitlemiseks. (Rkl. J. Piiskar kohalt: Ameerika teie kasuks küll ei räägi.)

Mis puutub tegelikusse enamlaste töö tehnikasse, siis on enamline liikumine ühes tema poolt sünnitatud 3. internatsionaaliga wälja töötanud kõigepeenema ja üksikasjalisema kawa, et enamlast diktatuuri maksma panna kõigis maades. (Rkl. J. Allikso kohalt: Töölise diktatuur, jah!) Nendes maades, kus see liikumine ei saa awalikult algada, katsub ta pöranda all sisse tungida mitmesuguste kommunistide keskkomiteede abil. Kõik need kohalikud korraldused ja keskkomiteed saawad otsekohe juhitud Moskwast 3. internatsionaali poolt. (Rkl. J. Allikso kohalt: Eks teie wõta neid kinni, kui nad tulewad.) Küllalt wõtame neid kinni. (Rkl. J. Piiskar kohalt: Kui kurb!) (Rkl. O. Amberg kohalt: Piiskar'il on kurb meel, et wennad pogrissse pistetakse. Naer.) Samasugune agressiiwne liikumine on minu arwamise järele meie juures juured igale poole sisse laotanud, ja kui meie nüüd liiga platooniliselt waatame, hakkawad tegelikud tagajärjed igalpool wälja paistma. Nüüd,

kus meie tegelikult näha wõisime, kuhu need kawatsused wälja wiiwad, siis alles hakkasime meie ka rohkem awalikult waatama teie näppude peale ja teie näpud selles asjas ei olnud mitte puhtad, ja töö, mis teie näpud tegid, näitas meile, et siin tegemist on ühe kindla korraldusega, mis on juhitud maksma seltskondlise ning riiklise korra wastu. (Rkl. A. Schulbach: Kingissepp'a töö rikub näpud ära.) Sellepärast tõsiselt teadmises olles, et meie selle wastu wõitlemisega ei alga mitte wõitlust töölisklassi wastu, waid algame wõitlust tõsiste kurjategijate wastu, kes oma aktiivse poliitikaga maksawat riigikorda kukutama tulewad, (Rkl. J. Piiskar kohalt: Tooge faktid ette.) ja selles tõsiselt mõttes wõtsime meie mõjuwad abinõud ette, põhjendades kriminaal seaduse paragrahwide peale. (Rkl. J. Allikso kohalt: Siseminister Einbund'il ei ole kunagi fakte.) Teie ise olete juba küllalt neid fakte ette toonud ja iga teie arupärimine sisaldab fakte.

Kogu see aeg oleme meie selles teadmises tööd teinud, et selle all mitte töölisklass ei kannata, et see mitte sihitud ei ole töölisklassi wastu ja et see tõeste nõnda on, seda on näidanud ja tõendanud wimmaste päewade nähtused, millede tõenduseks ja tunnistamiseks palju fakte on, et töölisklassi domineeriwam hulk on rõõmustanud selle üle, et nad terroristidest lahti on saanud, (Hüüded paremalt poolt: Õige, õige!) ja igas wabrikus, kus terroristeerijaid kommuniste, kelle teod seaduse paragrahwide alla käisid, kinni sai wõetud, iga wabriku töölised on sel puhul hüüdnud: „Nüüd tunneme endid wabad olema!“ (Rkl. J. Allikso kohalt: Lugege need resolutsioonid ette.)

Juhataja A. Kerem: Rkl. Allikso, ma kutsun Teid korra juure.

Siseminister K. Einbund: Ma olen selles kindlas arwamises, et Eesti töölisklass omas suures enamuses täiesti maksawat seltskondlise korra piirides klassiwõitlust tahab pidada ja et tema oma liikumise suures ulatuses põhjeneb klassiwõitluse alusele, tahab woidelda oma majanduslise seisukorra ja jõukuse eest, aga mitte sinnapoole ei sammu, et maksawat seltskondlist ja riiklist korda kukutada. Need on teie ettekirjutused ja teie töö, et teie oma juhtnöörid Moskwast saate, see on juba kindlaks tehtud. (Rkl. J. Allikso: Teie saate nad oma nuuskuritelt.) Jah, need toowad nad teie omade käest wälja. (Üleüldine naer.) See oleks siis lühikene sele-

tus ja ülewaade kõige selle kohta. Rkl. J. Piiskar: On ta lühike küll! Rkl. J. Allikso kohalt: Paluksin edasi jätkata.)

Wastuwõetud arupärimiste juure minnes oleks lühidalt järgmist teatada: Noorproletaarlaste ühing sai asutatud Eestis selleks, et koondada neid noorte ridu, kes kommunistlike liikumise poole hoiavad ja hoida võiksid, ja et koondada nende ridu aktiivseks tegewuseks ja võitluseks. Need koondatud read sessamas arvus, mis teie juba ette tõite, tõusid Tallinnas, teie ütluse järele, umbes 700 ja üle maa kaugelt üle 1000. (Wahelhüüe pahemalt poolt: Midagi hirmust!) — Ei olegi nii hirmus, — et astuda kõigelahemasse ühendusse Moskwa ja isegi teie juhataja Sommerling võttis kõik oma sammud selle järele ette, mis temale ette dikteeriti nii hästi 3. internatsionaali, kui ka Moskwa keskkomitee poolt. Oma sõnade tõenduseks on mul täielikud andmed käepärast ja nimelt juhtnõör, mis on saadetud teie seltsimehele Reesen'ile Wiljandis, Kantrekülla jne., kus selgesti öeldakse, mis teie ühing on. Ühelt poolt on öeldud, et ühing oma põhikirja piires töötama jääb. Teiselt poolt aga öeldakse, et põhikiri ei määra arusaadawatel põhjustel ühingu sihti mitte ära, kuidas sellesinatsele tööle asuda. See juhtnõör on wenekeeles kirjutatud ja tema tõlge kõlab umbes järgmiselt: Resolutsioon, mille ärakiri siin juures on. Tallinna ametiühisuse keskkomiteel on Tallinnas liikmed ja ühingul on kaks kohta esituses jne. Seesama ametiühisus ei ole midagi muud, kui üks osa sellest orgaani büroost, mis oma pea pöranda alla oma peremehe juure ajab.

Tema wõitleb siin kindlalt käsikäes 3. kommunistlike ühinguga, samuti tõendab seda terwitus 3. internatsionaalile, wenekeeles tõlgitud, mis tõlkes järgmiselt kuulub: (Wahelhüüe Rkl. Bleiman'i poolt: Sel ajal polnud veel kongressi.) Pärast tuli kinnitatud ühing, see on ükskõik. (Rkl. J. Piiskar kohalt: Iga terwitus on hirmus demokraatia meelest!

Juhataja A. Kerem: Igalühel on sõnaõigus kõnetoolil.

Siseminister K. Einbund: Nõnda see lõpeb ja see kõik on kaunis raske ümber panna: edasi — kadugu kapitalism, elagu kommunaarid, elagu kommunist ja nõukogude walitsus. (Rkl. J. Allikso kohalt: Kuidas see wenekeeles on?) Ma jätan selle eesõiguse teile, wenekeeles lugeda. (Rkl. P. Abramson: See on wa-

lesti tõlgitud.) Edasi on sellesama esimehe poolt nähtawasti kõne kokku seatud, kus informeeritakse kogu Eestimaad; siin seletakse pikalt ja laialt, muidugi, teie wägi-mehe poolt, et waated õige roosilised olla ja lõpeb sellega, kunas see moment tuleb, et Tallinnas sinise-musta ja walge rübala asemele kommuuna lipp seisab, selle kohta on mul raske tähtaega määrata, aga kindel on, et see silmapilk tuleb wõimalikult ruttu. Proletaarline noorteühing Eestimaal teeb kõik, mis tema wõimuses on, et see silmapilk ennem tuleks. Edasi on saadetud teile kõigile veel juhatuskiri, salajane juhatuskiri kõigile organisatsioonidele; seal antakse samasuguseid näpunäiteid ja imestatakse veel kord, et see kinnitatud ja registreeritud, aga ühtlasi öeldakse, et põhikiri on ainult selle tarwis, kui palju seda tarwis läheb, et politsei nina selles asjas kõrwale hoida. (Wahelhüüe: Wast see on teie enese kantselai töö.) Teil on selleks kirjutusmasinaid rohkem. Edasi, kui noorproletaarlaste ühing ja tema tegewuse iseloom täiesti selge oli, peale selle haridusminister pööras wahikirjaga siseministri poole. Wahekirjas juhiti tähelpanu noorproletaarlaste ühingu peale, mille tegewus wäga halba mõju kooli peale awaldas. Osa wõtsid kooliõpilased isegi 12—15 aastani. Juhiti tähelpanu ühingu tegewuse peale, et see igasuguste pedagoogiliste nõuete wastu kujunes. Wahekirjas toonitati ühingu rutulist tegewuse lõpetamist. Kõike seda arwesse wõttes, toetades kubermangu seaduse §§ 19—23, sai noorproletaarlaste ühingu tegewus, kui makswa seltskondliku korra ja riigikorra wastase seltsi tegewus lõpetatud, ühtlasi sellest ka rahukogule teada antud, ja kaebtus edasi antud, nii et meie arwamise järele tema jäädawalt kinni pannakse.

Järgmine oleks Riigikogu Kommunistlike Töölisterühma arupärimine Riigikogu Kommunistlike Töölisterühma liigete J. Allikso, J. Wanja, Juhan Soans'i ja J. Santa isiku ja kodukolde puutumatus rikkumise ja sama rühma ruumide läbiotsimise asjus.

Peale selle, kui meile teatawaks sai, et Riigikogu Kommunistline Töölisterühm, õigemini tema liikmed, riigiwastases organisatsioonis tegewad olid, ja makswa seltskondlike korra wastu töötawas büroos peategelastena tegutsesid, sai põhiseaduse § 49 põhjal nende juures läbiotsimine toime pandud ja selle läbiotsimise tagajärjel leiti nii rohkesti materjaali, et kohtuwõimudel, nii uuriwatel, kui ka süüdistawatel täieline põhjus oli seda materjaali oma hoole alla wõtta ja sellest tarwilikka tagajärgi teha.

Põhiseaduse § 49 lubab Riigikogu liigete korterites, samuti kui iga teise wabariigi kodaniku korteris, seaduslikul alusel läbiotsimisi ette wõtta, sest Riigikogu liigete kodukolle ei ole rohkem puutumata, kui igal teisel wabariigi kodanikul, nii et Riigikogu liige mitte rohkem kaitstud ei ole kuritegevuse jälgimise eest, kui teised wabariigi kodanikud. Põhiseaduse § 49 ei luba ilma Riigikogu nõusolekuta Riigikogu liiget wangistada, välja arwatud ainult need juhtumised, kui teda otsekohe kuriteolt tabatakse. Kodukolde puutumatus on aga Riigikogu liikmel samasugune, kui igal teisel kodanikul ja pole mitte teisele erilisele alusele seatud. Ma wõin Riigikogu Kommunistilise Töölisterühma rahuldamiseks öelda, et iga teine Riigikogu liige, olgu paremalt poolt, pahemalt poolt ehk keskpaigast, kui tema aga kuriteoga seotud on, selles suhtes samase saatuse alla satub. (Rkl. M. Bleiman kohalt: Wana-Jumal ähwardab ka ikka wiimsepäewaga.) Sellega oleks kõik need küsimised wastatud, mis arupärimises üles seatud. Esiteks: kas on Wabariigi Walitsusel need asjaolud teada? Wastan, et on teada. Teine küsimine: Mida mõtleb walitsus teha, et kaitsepolitsei wõimused wastutusele wõtta ja kindlustada, et Riigikogu Kommunistilise Töölisterühma liigetel ja ruumidel samasugune puutumatus oleks, nagu see kodanikel Riigikogu rühmadel on. Selle küsimise peale teatan eksiarwamiste ärahoidmiseks, et läbiotsimine ei wõetud mitte ette Kommunistilise Töölisterühma Riigikogu hoone ruumides, waid karskusseltsi „Walwaja“ ruumides, kus Riigikogu Kommunistilise Töölisterühma liigete eneste üteluse järele nende sekretariaat oli. Kaitsepolitsei ametiwõimude wastutusele wõtmiseks ei ole mingisugust põhjust sellepärast, et nad on toimetanud ja talitanud täiesti seaduslikul alusel. (Rkl. J. Allikso kohalt: Andke aga „Georgisid“.) (Rkl. O. Amberg kohalt: Seda tehke Narowa taga.)

Järgmine arupärimine oleks Eesti Iseisewa Sotsialistliku Tööliste Partei Riigikogu rühma arupärimine Wabariigi Walitsusele koosolekute ja streikide keelu kohta.

Rkl. Abramson kirjeldas siin väga suurelt ja wärwirikkalt seda hädaohtu, millesse sattunud tähendatud määrustega Eesti töölisteklass. Kõigeesiteks wõttis ta arutamise alla määruse, mis on antud awalikkude koosolekute ja rongikäikude keelu kohta awalikkudel platsidel ja väljaspool linnapiire. Herra Abramson andis asjale

niisuguse wärwi, et selle määrusega on wõetud töölistelt igasugune koosolekute wabadus, et selle määrusega koosolekute pidamine peaaegu wõimatuks saanud. Koosolekute lubad rändawad kantseleist kantseleisse ja jõuawad alles wiimasel silmapilgul kätte, nagu see olnud 1. mai koosolekutega. Ühtlasi tõendas ta, et selle määrusega kogu töölisteklass olewat antud poliitsei wõimude kätte. Käesolew määrus ei sisalda aga kaugeutki mitte niisuguseid asjaolusid, nagu seda arupärimise põhjendaja ette tõi. Arupärimise põhjendaja katsus näidata, et kõik awalikud koosolekud on keelatud, ja sündida wõiwad ainult poliitseiülema loaga; tema ei pannud tähele aga selle määruse teksti, sest selles kõneldakse koosolekutest ja rongikäikudest ainult tänawatel, platsidel ja väljaspool linnapiire. Ainult nende koosolekute, kokkukogumiste ja meeleawalduste kohta käib see keeld, mis platsidel kawatsetakse kokku kutsuda. (Rkl. J. Piiskar kohalt: Aga poliitsei mõistab seda alati teisiti.) Ei ole teada ühtegi juhtumist, kus poliitsei seda oleks teisiti mõistnud. (Rkl. J. Piiskar kohalt: Aga järgmine arupärimine?) No, see on hoopis teine asi. (Naer äärmisel pahemal tiival.) See sündis enne, kui see määrus oli awaldud. Määrus awaldati 12. ja teie koosolek oli 17., tähendab, et see määrus jaoskondades weel mitte teada ei olnud, (Pilkawad wahelhiüded äärmistelt pahematelt tiiwadelt.) ja igatahes järgmine arupärimine ei põhjene mitte selle peale, waid seal on hoopis teised asjad. Koosolekute kohta maksab teine määrus, mis warem on antud ja selle määrusega nõutakse ainult, et koosoleku toimepanijad, awalikult 24. tundi enne sellest teataks. Tähendab, sellega pandi maksma see kord, mis walitses koosolekute asjus ka senni, kus nõuti 24 tundi enne seda teadaandmist, kuid eriti pandi ka maksma sellepärast, et kaitseliidu ülemate käest koosolekute registreerimise ülesanded läksid poliitseiülemate kätte. Seda oli waja eriti korraldada, wist siis ei wõinud mitte teadmata olla, et koosolekutel maksab see kord. (Rkl. J. Piiskar kohalt: Aga seda ei peeta!)

Käesolewas määruses kõneldakse koosolekutest, meeleawaldustest ja rongikäikudest awalikkudel platsidel. Praeguse sõjaseaduse ajal, vähemalt nendes kohtades, kus sõjaseadus praegu maksab, ei wõi riikliku julgeoleku seisukohalt mitte seda lubada, et meil awalikkudel platsidel rongikäike korraldatakse ja meeleawaldusi toime pannakse, ilma et sellest poliitsei teaks ja ilma et poliitsei seda lubanud oleks. Tähendab,

dab, see wõim, kes awaliku korra eest waturaw on, peab seda teadma ja iseenesest ei pane see määrus aga mitte kedagi politsei kütikesse, seda nägite juba 1. mai korraldusest, kus täielik wabadus oli seda rongikäiku korraldada. Teated selle kohta said aegsasti kätte saadud, 24 tundi enne rongikäiku, ja ma wõin weel lähemalt teatada, et isiklikult minu poole pööras Riigikogu liige Bleiman, see oli wist reede hommikul, siis ütlesin ma telefoni kaudu, et see saab lubatud ja on enam kui wõimalik, ja et politseist saate teie kätte wormiliku luba, siis kui seal kõik eeltööd selleks tehtud on. Sellest on täiesti arusaadaw, et selles asjas vähematki takistust ei olnud ja ka see konkreetne näitus, see on õieti näitus, mis rts. Abramson'i poolt ette toodi, et takistusi on tehtud wiimasel silmapilgul, see ei ole mitte õige, selle koosoleku ajal peeti kõigeparemat korda ja teie wõisite teha, mis teie tahtsite. Nõnda, et käesolew määrus ei sega mitte koosolekute pidamist ja ei sea seda mitte kitsastesse raamidesse, waid koosolekute pidamine on endiselt waba korra järele, nagu see ka warem oli. Ka on seesama kord maksuma pandud sõjaseaduse tagajärjel, kuigi meealwalduste ja nende kohta käiw määrus enne juba maksew oli, kuid selleks on ainult awalikult ette teada antud endine kord, et hoiatada inimesi, et nemad mitte ilmaaegu ei satuks üleliigsete karistuste alla. (Wahelhüie: Teie, herra Einbund, olete jurist, teile ei kõlbaks küll siin niimoodi rääkida! Wahelhüie paremalt poolt.)

Teiseks kõneldakse siin arupärimises teistest määrustest, nimelt määrustest streikide kohta. Selle määrusega on jällegi maksuma pandud senni maksew kord. Ausatud Riigikogu liikmed mäletawad weel, wististe augustikuu 1920 a. selleaegse sõjawäe ringkonna polkownik Unt'i määrust. Selle määrusega said ära keelatud streigid wabariigi piirides ja ühtlasi tähendatakse selles määruses, et kõik sundulise määruse wastu eksijad ja streigi korraldajad sõjakohtu alla antud saawad, ja wabariigi piiridest wälja saadetud ehk administratiiwsest karistatud. Arwesse wõttes seda, et see määrus eneses sisaldab üksikuid osasid, mis mitte seadusega kokkukõlas ei ole, ja et see määrus sellepärast ei wõi mitte täipealselt käsitamisele tulla ja arwesse wõttes ka seda, et selles määruses on ainult administratiiw karistus ette nähtud, kuna meil praegu niisugune kord maksuma on pandud, et administratiiwsetest karistustest wõima-

likult mööda pääseda. Siis oli tarwis seesama kord maksuma panna juba teise määrusega, mis kindlustaks meile seaduslist korda ja mis ühtlasi ka kaotaks administratiiwlist karistust. Minu sundulise määrusega 12. aprillil on see kätte saadud ja siin on streigi keeld wälja kuulutatud ainult neis asutustes, kus streikimine awalikule julgeolekule ja riiklisele korrale hädaohtlikuks wõiks saada. Siin on need asutused üles loetud, nagu raudtee asutused ja teised, kuigi need riiklikud asutused on, kuna aga polkownik Unt'i määruses need asutused, posti, telegraafi ja telefoni, siis sadamakaptenile alluwatel laewadel, mis toimetawad teiste laewate wedu, mis streigi korral terve sadamateenijate tegewuse seisma paneb, linnades elektriwabrikutes, gaasi ja leiawabrikutes, samuti ka neis...

Ka streigileässitamine on keelatud. Tähendab, siin on kindlasti ette nähtud, missugustes riiklistes asutustes ja ettewõtetes on streik keelatud. Kõigis teistes kohtades on see täielikult waba ja (Wahelhüie rkl. Piiskar'i poolt: Sennikaua, kui töölisid ei streigi.) mingisuguseid streigiwabaduse kitsendusi ei ole ette nähtud. Neis asutustes meie praegu streiki mingil tingimisel lubada ei wõi, seda rohkem, et see keelatud on ka Wene nuhtl. seaduse § 1350 all, kus öeldud on, kes teenijate streikidele õhutamises ja streikimises telefoni-, telegraafi asutustes ja üleüldse ettewõtetes, mille seisak ähwardab julgeolekut, sünnitab seltskondlikku hädaohtu, neid karistatakse kohtulikul teel. See seaduslik kord maksis juba meil enne. Minu määruste esimene osa on deklaratiiwne määrus, mis hoiatab, et meil maksab praegusel ajal niisugune kord. Järgmised paragrahwid aga näitawad, et nad ei lange mitte enam administratiiwse karistuse alla, nii nagu see enne oli, waid juba karistuse alla kohtulikul teel, ja seega on käesolewas määruses parem kord maksuma pandud meie riiklistes asutustes streigi kordadel, kui see endise korra juures oli.

Küsimise peale, missugustel põhjustel on maksuma pandud määrused koosolekute ja streikide kohta, olen mina juba wastanud. Tähendab, põhjus oli see, et maksew kord sellepärast sai wiidud parematesse ja wastawamatesse raamidesse, kui see senni makswate sunduslikkude määruste järele oli. Selle kohta, kui kaua kawatsetakse maksuma jätta äärmiseid surweabinõusid, pean wastama kõigeesemalt, et ei näe meie mitte, et meil surweabinõud niisugused

oleksid, nagu teie seda kirjeldate. Ja teiseks, kui kaua kawatsetakse neid maksmata jätta, sellepeale võiks wastata, et nemad loomulikult maksavad nii kaua, kui meil sõjaseadus kestab. Selle peale, kas ja millal kawatseb Wabariigi Walitsus sõjaseadust ära kaotada, wastan, et Wabariigi Walitsus seisab sõjaseaduse asjus samal seisukohal, kui ta enne oli. Wabariigi Walitsus kawatseb lahendada sõjaseadust järkjärgult ja tegelikult on ta sellele teele juba asunud. Kahes maakonnas ja linnas on meil sõjaseadus juba kaotatud ja lähemal ajal kaotatakse — see oleneb ka teist — sõjaseadus ka mitmes teises maakonnas.

Wiimane arupärimine oleks Tallinna linnawolikogu Kommunistilise Töölisterühma ja Tallinna ametiühisuste kesknõukogu juhatause arreteerimise kohta. Kui see Wabariigi Walitsusel teada on, mis mõtleb Wabariigi Walitsus ette võtta, et arreteeritud karistada. See ei seisa mitte Wabariigi Walitsuse võimuses, waid see on juba kohtuwõimude asi. Wabariigi Walitsus on oma poolt juba kõik teinud, et nende süüdistuste süüteomaterjaali võimalikult kiirelt kogutaks ja kohtuwõimude kätte antaks. Selle peale, mis mõtleb Wabariigi Walitsus ette võtta, et Tallinna linnawolikogu Kommunistilise Töölisterühma wabadust kindlustada, nagu teistele rühmadelegi, pean wastama: kui Riigikogu Kommunistiline Töölisterühm ise käsib, et arreteeritud oleks waja karistada, siis saab Wabariigi Walitsusel muidugi raske olema kindlustada nendele täit tegewuswabadust, nagu see teistel rühmadel on. (Naer pahehal pool.)

Austatud Riigikogu liikmed! Oma wastust lühidalt kokku wõttes julgen siin tähendada, et ei Wabariigi Walitsus, ega siseministeerium ei ole arupärimisele ette pandud küsimises ja nende aladel mitte seaduslikkudest piiridest üle astunud, waid on talitanud täiesti seaduslistes raamides. Kõigis nendes asjaoludes, milles tema on sunnitud olnud tegew olema, ei ole mingisugust erakorralist seisukorda loodud, waid on rohkem seaduslikumale alusele üle mindud; maksew kord ja makswad seadused on sellega seltskonnale enam teatawamaks tehtud. Wabariigi Walitsus on selles kindlas tahtmises ja usus, et kui meie riigiwastased ollused jätawad oma agressiiwse töö makswa korra kukutamiseks, et siis täieline võimalus on sõjaseisukorda ära kaotada. Sennikaua aga, kui riigiwastased ollused wabadust ainult selleks ära tarwi-

tada tahawad, et makswat korda kukutada, nagu meie seda näeme naabriiriikides, senni on tõesti raske lähematel kuudel kõnelda sõjaseisukorra kaotamisest. Meie oleme siiski kindlad, et mõne kuu pärast need võimalused tulewad, kus sõjaseisukorra suuremas osas maakondades wõib ära kaotada. (Rkl. M. Bleiman kohalt: Siis, kui juba surnuaiawaiikus walitseb!)

8. Riigikogu otsused läbirääkimiste kohta siseministri seletuse puhul. Juhataja A. Kerem: Kodukorra § 92 põhjal küsin arupärijatelt, kas on nad wastusega arupärimise peale noorproletaarlaste ühingu sulgumise asjus rahul? (Rkl. J. Wanja kohalt: Wastusega ei saa rahul olla.) Kuna wastusega rahul ei olda, siis otsustab Riigikogu, millal sel puhul läbirääkimisi pidada.

Rkl. J. Wanja (kom.): Wastusega, nagu juba tähendasin, ei saa rahul olla, sest et wastus eneses kahesuguseid mõtteid sisaldab ja küsimust ei selgita. Et selles asjas kiiremalt selgust tuua, panen ette läbirääkimisi kohe pidada.

Juhataja A. Kerem: Ettepanek on tehtud läbirääkimisi kohe pidada. Teisi ettepanekuid ei tehta. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on wastu wõetud. Enne kui läbirääkimistele asutakse, küsin ma arupärijatelt sama kodukorra § 92 põhjal, kas nad on rahuldatud wastusega arupärimise peale rkl. Allikso, Wanja, Santa ja Soansi isiku ja kodukolde puutumatus ja nende rühma ruumide läbiotsimise asjus. (Rkl. J. Allikso kohalt: Palun sõna tegelikuks märkuseks.) Enne kui otsustatud ei ole, kas läbirääkimiste juure üle minna wõi mitte, ei saa ma sõna anda. Palun teatada, kas arupärijad on wastusega rahuldatud. (Rkl. J. Allikso kohalt: Ei ole rahuldatud.) Arupärijad ei ole rahuldatud; sellepärast palun teatada, millal soowitakse läbirääkimisi pidada. (Rkl. J. Allikso kohalt: Kohe.) On ettepanek tehtud kohe läbirääkimisi pidada. Kes selle ettepaneku poolt on, palun käed üles tõsta. Kes wastu? Wastu ei olda. Sellega on see ettepanek wastu wõetud.

Siseminister K. Einbund: Teen ettepaneku läbirääkimisi kogu minu wastuses puudutatud arupärimiste kohta korraga pidada.

Juhataja A. Kerem: Panen selle küsimuse hääletamisele, kui läbirää-

kimiste kohta teiste arupärimiste asjus otsused juba on tehtud. Järgmine arupärimine oli Eesti Iseseiswa Sotsialistliku Töölise Partei Riigikogu rühma poolt koosolekute ja streikide keelu kohta. Kas on arupärijad wastusega selle arupärimise peale rahuldatud? (Rkl. P. Abramson kohalt: Kaugeltki mitte.) Palun ettepanekuid teha, millal soovitakse läbirääkimisi pidada. (Rkl. P. Abramson kohalt: Kohe.) On ettepanek tehtud läbirääkimisi kohe pidada. Kes on selle ettepaneku poolt? Kes vastu? Wastu ei olda. Sellega on see ettepanek vastu wõetud. Wiimane arupärimine on Riigikogu Kommunistlise Töölisterühma poolt Tallinna linnawolikogu Kommunistlise Töölisterühma ja Tallinna ametiühisuste kesknõukogu juhatusel arreteerimise asjus. Kas on arupärijad wastusega selle arupärimise peale rahuldatud? (Rkl. J. Wanja kohalt: Ei ole.) Kuna arupärijad wastusega rahuldatud ei ole, siis palun teatada, millal soovitakse läbirääkimisi sel puhul pidada? (Rkl. J. Wanja kohalt: Kohe.) On ettepanek tehtud kohe läbirääkimisi pidada. Kes selle ettepaneku poolt on, neid palun käed üles tõsta. Kes vastu? Wastu ei olda. Sellega on see ettepanek vastu wõetud. Peale selle on ettepanek tehtud läbirääkimisi 4. punkti kohta korruga pidada. Ma panen selle hääletamisele. (Hääletatakse.) Mõne üksiku wastuseisemisel on see ettepanek vastu wõetud. Awan läbirääkimised. Tegelikuks märkuseks on sõna rhs. Allikso'l.

Rkl. J. Allikso (kom.): Siin arupärimises on üks wiga juhtunud ja sõna „karistada“ asemel tuleb lugeda „wabastada“.

9. Läbirääkimised Rkl. J. Wanja siseministri sele- (kom.): Siseministri tuse puhul. sissejuhatus wastusele näis olewat otsekohe-

selt põhjendus niisuguse asjaolu peale, nagu oleks meil awalikult klassiwõitlus töölise klassi ja kapitaali wahel. Toodi ette põhjendusi ja näitusi, et see päris loomulik ja ka teistes riikides nii on. Minu nägemise järele on seda senni ikka püütud salajas hoida ja tõendatud, et meie rahwas kõik ühemeelselt seda demokraatlist wabariiki toetab. Nüüd on ometi awalikult wälja öeldud, et ikkagi on olemas üks kiht ja üsna tugew kiht, kes selle demokraatiaga rahul olla ei saa. Kui siin toonitati, et sel kihil ei ole näpud mitte puhtad Eesti riigi kukutamise asjus, siis juhin mina tähelepanu

selle peale, et ka teil, mu herrad, näpud puhtad ei ole Londonist juhtnõõride saamise asjus. (Kära ja segased wahelhüüded.) (Juhataja palub korra juure.) Kui töölise klassi arreteerimise ja terroriseerimise asjus tõendati, et töölise klassi sugugi selle all ei kannata, waid otse rõõmustab, kui nende juhid eest ära kaotatakse, siis ei saa mina seda, kui töölise klassi esitaja, küll mitte tõendada. Mina tean neid otsuseid, mis on vastu wõetud töölise hulgas ja olen neid teile ka ette lugenud. Mäletate, kui wiimasel arupärimisel ma Balti puuwillawabriku töölise protesti ette lugesin, mille kokkuseade juba näitas, et see on lihttöölise pingi taga tehtud, aga mitte kantselise valmistatud? Isegi õline ja määrinud oli ta. Kõik see pogromm, mis töölise klassi vastu ette wõetakse, näitab selgesti, et praegusel walitsusel on põhimõte ja siht üks ja seesama, mis oli sel ajal, kui oli klassisõda meie pinnal awalikult käimas Wene töörahwaga. (Hüüded: Ega see klassiwõitlus olnud, see oli sõda enamlastega.) Jah, see oli klassisõda. Siis oli sellest küllalt, kui mõni walgekaartlane saatis ilmanimeta kirja ehk näpuga näitas inimese peale, et waat, see on kommunist, sellest oli küllalt, et sellele inimesele lühikese protsessi Teemant tegi. Sel ajal walas praegune peaminister maapäewal krokodilli pisaraid, et mina ja minu kindralid pole mitte werejanulised, ka sotsid kiitsid Eesti demokraatiat. Praegu on seisukord Eestis niisamasugune. Nüüd on iseseiswus tunnustatud mitte üksi liitriikide ja nõukogude Wene-maa, waid ka nende käsualuste wäikeriikide poolt, ja ma pean üttelema, nii kaugele kui silm ulatab ja kõrw kuuleb ei ole sõda kusagilt poolt kuulda, ei ole ka Eestis streigiliikumist, kuid ometi on pogromm töölise vastu alustatud. Mis teda wälja kutsumus, on igatahes teile rohkem teada, kui meile. Praegu on seesama seisukoht, mis siis, kui kindral Soots ja teised targutasid, et oled sa kommunist, siis istu türmis. Samal ajal ometi lauldakse ja räägitakse, et meil on mõttewabadus, on täieline wabadus töölise klassil ennast organiseerida. Ei ole kaua, kui siseminister mulle seletas, et teie wõite oma mõtteid arendada, wõite poolehoidu rahwa hulgas, et siis ükskord wõimu oma kätte saada. Kuidas on see kokkukõlas sellega, kui töölisi wabrikus kinni wõetakse ja öeldakse, et töölised selle üle rõõmustawad. Kust teie seda teate, et nemad rõõmustawad? Kui teie seda teate, miks teie neid siis nii kardetawaks peate ja neid kinni panete?

Meil ei ole see uudiseks, et töolisteklassi esitajad kinni võetakse ja iga vähema kui waba mõtteawaldamise eest karistusele võetakse, meile paistab ainult imelik, et teie nii jultunult seda oma paljukiidetud demokraatiat jalge alla tallate. Teie ütlete, et teile on rahwatahtmine püha ja teie austate teda, kuid ometi iga sammu peal tallate teie teda jalge alla. Isegi oma põhiseadust ei austa ega täida teie. Kokku võttes kõike seda seaduste janti, tuleb välja, et teie seadused nõuawad, et iga teistsuguselt mõtleja türmi panema peab. See kõik on selleks sihitud, et uuesti töolisteklassi selgroogu murda, mis ennast juba sirgu tahab ajada. Ometi ei ole teie seda kätte saanud, et tööline selg kõweras teie jalgade ette jääks, ei, kui võimalus on, ärkab ta jälle. Kuigi teie olete kõik ära rüüstanud, kesknõukogu ei ole enam, ei ole tal nii palju liikmeid, et uued walimised ette wõiks wõtta; ma wõin julgesti öelda, ta organiseerib ennast jälle ja teil on jälle tegemist sellesama kommunismiga. Teie tahate wägisi töölistele peale sundida teie poliitikat, aga seda teie ei saa. Nüüd kogu selle rüüstamisega, mis teie töolisteklassi peale ette olete wõtnud, tahaks teada saada, mis wahe on sel töolisteklassi rüüstamisel, Eesti marga kursi tõusmise wahel, kui palju on saanud kapitalistid-haikalad enesele kasu ja kui mitu protsenti on wõitnud Harju pank. Töolisteklassi esitajate wägistamisega ei paranda teie oma majanduslist olukorda, kuigi ka teie veel rohkem täidate türme töölistega. Kas wõite sellega oma majanduslist seisukorda tõsta, söödis põllud üles künda, wõi saaks Eesti mark sellega rohkem kindlustatud? Teie olete töölistele ikka selgemalt ja selgemalt näidanud, et neil oma diktatuur sisse tuleb seada ja kindlasti sama poliitikat ajada, et saage ükskord aru, et teil tuleb wägiwald wägiwallale vastu panna. Ja selles olen mina kindel, et töölistes sellest aru saawad, mida rohkem teie nende peale surwet awaldate, seda rutem lõpp wõitlusele tuleb.

Rkl. J. Allikso (kom): Ma tahan siin kõigepealt wäikse seletuse siseministri kõne peale anda, ja noorproletaarlaste ühing oli see, mis ta oli: noorproletaarlaste ühing. Pean ütleva, et siseminister walesti on aru saanud noorproletaarlaste ühingu tegewusest ja teda Ameerika ühingu wõrdleb, mis siin muud midagi ei tee, kui ainult spekulereib. Just siin on herra siseminister kõgehirmsam, kus demokraatlisel alusel välja saadeti 102 Eesti töolist, wõi õigem öelda, Eesti töolisteklassi esitajat.

Herra siseminister on umbes selles arwamises, et kui omal ajal Kristust poodi, salgas teda Peetrus 3 korda ära; tema mõtete järele peaks ka Eesti töölistes oma esitajaid 3 korda ära salgama. See ei ole mitte õige ja otsekohene wõitlus, waid see on sahkerdamine. Töolisteklass wõitleb otsekoheselt. Pogrommid ja türmid ei awalda tema peale mõju. Töolisteklass wõitleb oma õiguste eest kõigest sellest hoolimata. Pogromm ja türmidesse paigutamine läheb siseministril üksikasjaliselt korda, kuid teised töölistes jätkawad wõitlust ja panewad wägiwallale vastu. Noorproletaarlaste ühingu tegewus on ajutiselt lõpetatud, kuid tulewikus saab veel palawamalt oma wõitlust jätkama, tegewust lõpetama, olgugi et see isik siseministri poolt, mitte see wõitlus, sest wõitlus kestab edasi. Wõitlewad käsikäes noored ja wanad järjekindlalt kodanlise teguwiisi vastu.

Siis siin tõi siseminister veel ette, et nemand ei luba mitte niisuguseid asju, nagu Gruusiale osaks sai; et see on mingisugune platooniline saatus, mis meie riigil osaks saada ei tohi. Teie, herra siseminister, peaksite veel natuke rohkem oma adwokaadi tarkust mängu peale panema, kuid teadke, et seisukord ei ole veel mitte niisugune, et sealt midagi kahjulikku loota pole. Mina soowitaksin herra siseministrile lõhkewad pommid töölistele külge panna, kes kusagil töötab, et ta igal minutil, kui mõne teise nuhi käest „kaffeinas“ teada saab, et see töötab riigiwastaselt, et ta siis wõiks selle tööliste kohe õhku lasta, ning asjata mitte auto bensiini raisata töölistele järelesõitmiseks. Ja see leib, mis türmis tuleks wangile anda, teeks ka ainelist kahju. Ainult pommide töölistele külgepanemisega saaksite töolisteklassi ära häwitada; kuid teadke ka, et just töolisteklassi kulul ja nende kurnamisest teie ennast paksuks söönud olete.

Juhataja A. Kerem: Riigikogu liige Allikso! Ma leian, et teie kurnamise sõnad, mida siin välja loobite, sündmata on. Teen teile hoiatuse ja märkuse.

Rkl. J. Allikso (kom.) (kõnet jätkates): Sellega olen juba harjunud. Siin edasi kõige pealt pean ma tähendama, et kui niisuguse wägiwallaga edasi minnakse, siis ei jää see wõitlus mitte järele, nagu arwatakse, waid saab seda kindlamat hoogu selle tõttu, et töölistes välja pääsewad kurnamisest ainult wõitluse läbi.

Weel wõiksin ma üksikasjaliselt puudutada neid fakte, mis on ette toodud herra

siseministri poolt, nimelt ajalehes, kommunistide rühma kohta, et olla mingisugune suur materjaal saadud, mida isegi herra siseminister awaldada ei julgenud, waid ainult üksikute punktidenä ette kandis, sest et see wäga kriminaalne oli. Weel kriminaalsem on aga see, mis Moskwast saadud. Ma pean ütleva, et need dokumendid, mis minu juurest leiti, tuleks kahte liiki jagada. Üks liik on herradele Riigikogu liigetele täitsa teada ja saab siit kõnetoolilt alati ette loetud. See liik dokumente on teile üsna tuttav ja pole mitte mingisugused muud, kui ainult need, mis siit saawad ette loetud. Siis on aga weel teine liik dokumente ja need sisaldawad eneses juhtnööre. Pidage seda meeles, herrad Riigikogu liikmed, et meie oleme püüdnud jõudu mööda talitada, olgugi et mõni wäike konks wälja on jäänud, ja sellepärast on ka see liik dokumente teile tuttav.

Nüüd alles aga juhtus siseminister Einbund selle kriminaalse materjaali peale, mis pidi Eesti demokraatlise wabariigi kukkerpalli lööma. Ennemalt seda ei märganud. Nende juhtnööride järele sai awalikudel tööliste koosolekul alati tehtud ja need kõned kardawoide juuresolekul kõneldud ning peale seda paberile pandud. Kui minewa kesknädalast „Tallinna Teatajat“ uskuda, siis awaldati selles, et dokument leitud olla, millest selgub, et protestistreik ametiühisuste wäljatõstmise päewal olla Moskwast ette kirjutud 16. märtsil kell 24. Ma pean ütleva, et kui minu juures läbiotsimine toime pandi, siis wõeti paberid ära, ilma et neid registreeritud oleks. Ma pean ütleva, et peale patriootiliste küttide herra Einbund'il weel teisi patrioote on, kelle wastu töölisteklassil wõidelda tuleb. Selles nõndanimetatud leitud dokumendis on öeldud, et Riigikogu Kommunistiline Töölisterühm wõtku osa ainult radikaalsest agitatsioonist. Ma pean ütleva, et Eesti kommunistlisel parteil oma aparaat pöranda all on ja rühmal pole muuga tegemist, kui ainult organiseerimise tööga. Jääb järele ainult fakt, et meie rühm on saanud juhtnööre. Herra siseminister ei julgenud seda siin mitte ette kanda, waid julges ainult ajalehtedes awaldada, sest siis wõidakse otsekohe tormi joosta toime-tuse peale.

Toonitati weel, et see materjaal olla nii kriminaalne, et seda asja weel uurijad ja isegi süüdistajad uuriwad. Pean tähendama, et esiteks kui kinni wõeti, siis ei pandud nende juures mitte läbiotsimist toime,

waid küsiti, kas oled see ja see ja wiidi otsekohe kinni. Sellest selgub, et ei olnud mingisuguseid põhjusi kriminaal andmete otsimiseks, waid otsekohe nende isikute kõrwaldamiseks, sest kaitsepolitseil olid nimekirjad walmis juba sel ajal, kui Raudsepp wangi wõeti ja minu juurest need kriminaal kirjad leiti. Need nimekirjad olid walmis tehtud mõnes wõorastemajas Einbund'i nuhkide poolt, kus ka Hans Kruus'i Saksa-maa sündmusi kokku seoti. Sellest siis ka informeeris herra Einbund läbiotsimisi kinniwõetute juures, kus loodeti sõjariistu leida. Ei sõjariistu ega wastuhakkamise plaane leitud, sest et nad teadsid, et säärased asju pole mujal kui ainult nendes raportides, mis nad herra Einbund'ile kirjutawad teades, et see kõiksugu Pinkertoni lugude wastu weel täiskaswanud mehena ja ministrina sedasama huwitust tunneb, mis rohelised piimahabemedki.

Herradel Päts'il ja Soots'il, kes herra Einbund'ile tüürimeesteks on, ja kaitsepolitsei ülemusel, kes herra Einbund'i purjedesse tuult puhub, oli sellest küll, et nüüd dokumentaalselt oli selgeks tehtud side R. K. T. R. ja Eestimaa Kommunistilise Partei keskkomitee wahel. Siis asuti klaperjahti pidama kõigi peale, ka nende linnawolikogu liigete peale, kes ühelgi koosolekul ühtegi kõnet kunagi pidanud ei ole. Need arreteerimised ei tulnud üksi Tallinnas ette, waid ka Pärnus ja isegi maal arreteeriti Kommunistilise Töölisterühma liikmeid, arreteeriti neid, kes osa wõtsid ametiühisuste kesknõukogust. Kõikide arreteerimise põhjus seisab selles, et töölisteklassi wõitluses eesrinnas kindlalt püsiwad. Nii siis tehakse suurele hulgaletse protsess ainult selle eest, et nad on olnud linnawolikogu kommunistilise rühma liikmed.

Töolisteklass juba oskab hinnata teie kaagikohtuid. Rääkige teie, mis tahate seadusest ja õigusemõistmisest, kuid sellega te töörahwa hulki haniks enam ei püüa. See on kohtumõistmine nende üle, kes töölisteklassi eesrinnas on wõidelnud. See kohtumõistmine on kurnajateklassi kättemaksmine meile, et meie ei ole talle töölisteklassi maha müünud, nagu seda sotsiaal-demokraadid teewad.

Teie näete missuguseks asjaolud on kurnunenud; kardetakse isegi riigipööret. Ma tahan siin ühe asjaolu juures peatada, tahan nimelt alla kriipsutada seda, et see demokraatiline wabariik ise just hakkab riigipööret toime panema. Siin taheti tõendada, et Eesti töölisteklass mitte wabariigi

algusest peale linnuprii pole olnud; see jäägu edaspidi arutada, praegu aga olete teie, herrad demokraadid, Riigikogus olewad töölisterühmi likwideerimas, olete juba likwideerinud Kommunistlise Töölisterühma Tallinna linnawolikogus, olete likwideerinud ametiühisuste kesknõukogu ja see on ju otsekohe riigipöörde toimepanemine. Mõistke nüüd ise, kas töolisteklass praegu on linnuprii, wõi mitte ja kui teie selgusele olete jõudnud, siis näete, et teie ise riigipöörde toime panete. Meil oli aga juba wabariigi algusest peale, kui teie oma wõimu teostama hakkasite, selge, et töolisteklass linnuprii on ja selles seisabki see riigipöörde idu.

Siis tahan ma weel toonitada seda, et meie töolisteklassi juure läheme ja ütleme selgel sõnal seda, mida teie siin teete ja toimetate. Meie ei ütle mitte nõnda, nagu sotsiaaldemokraadid: waadake, seal tehti nõnda ja nõnda ja meie ei wõinud seal midagi parata, waid meie ütleme: waadake, seal wõltsitakse ja wägistatakse ja töolisteklass saab sennikaua wõitluskindel olema, kunni teie wiimase töölise türmi olete pistnud, kui asi nii kaugele on läinud, et kogu wäike „demokraatline“ Eesti wabariik ühe türmi moodustab, kus sees ainult üks eluõigusline wäike prassiw kildkond, kes nii kaua prassib, kunni tal prassida enam ei ole, ja kui ka see on waikseks jäänud, siis, mu herrad, olete teie riigipöörde toime pannud. Kõike eeltoodut arwesse wõttes, panen ma järgmise ülemineku-wormeli Riigikogule ette: „Riigikogu tunnistab walitsuse seletused mitterahuloldawaks, awaldab walitsusele umbusaldust ja ei lähe päewakorras edasi, kunni see walitsus ja kõik, kes temaga solidaarsed on, ei ole tagasi astunud ja kohtu kätte antud proletariaadi ja tema esitajate wägistamise pärast.

Riigikogu tunnistab sõjaseaduse lõpetatuks.“ (Naer raremalt pool ja keskel.)

Rkl. M. Bleiman (is.): Austatud herrad! (Rkl. O. Amberg kohalt: Proud on ka siin.) Igakord, kui pahemalt tüiwalt keegi kõnetoolil sõna wõtab, iseäranis kui seda teeb kommunistlise rühma liige (Rkl. W. Linnamägi kohalt: Ka isesots!) kostab siit ridadelt naer ja väga lõbus meeleolu. Teie naerate igal juhtumisel, naerate siis, kui räägitakse wägiwalla ohwritest, kes terawas klassiwõitluses kodanluse üliwõimu all langenud, naerate siis, kui tänawatel wuhiseb wägiwalla nuut, naerate, kui wägiwaldselt maha surunud olete tööliste iseteadwa liikumise. Jätan arutamata, kas

naer on teie sadistiliste kalduwuste tunnistaja, wõi on see teie üleoleku awaldus. Ei saa tähele panemata jätta seda tooni, mis wiimasel ajal arupärimiste puhul Riigikogus tunda. Riigikogus on wiimasel ajal olnud õige palju arupärimisi siseministeriumi tegewuse kohta. Ühel eelmisel koosolekul kolm arupärimist, täna neli. Kuid kõigist neist arupärimiste arutamistest ja walitsuse seletustest käib ühine joon läbi ja see ühine joon räägib järgmist: tahetakse, arwesse wõttes masside psühholoogiat, kõrwale juhtida rahwahulkade tähelpanu peaasjadelt kõrwaliste asjade peale.

Siseminister oma wastuses on sarnast wõtet väga osawasti osanud kasutada. Kui siin Riigikogu liikme peksmisest kõneldi, siis siseminister, tähele panemata jättes arupärimises ettetoodud tõsiolusid, mobiliseeris trobikonna tigeidaid naisi, kelle selja taha siseminister süüdistuse eest warju puges, kui politsei ülesande peksmise suhtes oma peale wõtnud. Kui edasi räägiti politsei tegewusest riigi ehituse ja riigi kaitsemise alal, siis tuli rhs. Ipsberg ja leidis ka ühe ülesande meie politseile. Nimelt leidis rhs. Ipsberg, et kui ei ole mitte rohkearwulist politseid, kuidas wiisi leiab siis Ipsberg kaitset, kui uulitsal keegi temale keelt näitaks. Kui see pealegi üks kommunistiline keel oleks, siis awalduwad laialised wõimalused kellegil kangelasel wabadusristi ära teenida. Kui kellegil kõik tsaari-aegsed ristid teenitud, nagu siseminister seletas, siis peab ometi wõimalust antama wabadusristi ka Eestis ära teenida. Olgu see kellegile keele suhu surumise eest, ehk mõnel teisel alal. Ma arwan, et teie, lugupeetud kristlikud wennad, kõige pealt peaksite selgeks tegema oma kaaslastele pahemal ja paremal pool, ehk ka neile, kes väljaspool istuwad, et alati ei saa maksma panna ega käla selle sõna järele: kui teie ei saa kui lapsed...

(Juhatama hakkab abiesimees K. Wirma.)

Sarnase wõttega, nagu Ipsberg'i keelugu, klassiwõitlust mitte ei peeta. Nõndasama ei ole ka siseminister kaugeltki klassiwõitluses selle sõna järele käinud. Milles lugu seisab ja kuhu poole meie oleme välja jõudnud, näitab kõigeselgemini siseministri seletus. Meie oleme välja jõudnud sinna riiki, mida omal ajal teostas Stolõpin. Kui ta Dnjepri kaldal hauda langes, siis wõib ta rahulikult hauas hingata, sest ta waim on wäärilised järelkäijad leidnud Eestis.

Siin räägitakse mingisugusest rahu maksmapanemisest, kuid see on surnuaia- rahu, mida nuudiwalitsus maksuma paneb. Niisugune on see kord ja sinna oleme meie jõudnud. Kui tähele paneme tänast siseministri seletust nende üksikute nähtuste puhul, mis arupärimistes on nimetatud, siis peab otsekohe ütlema, et tema poolt ei ole toodud ühtegi faktilist märkust, mis oleks õigustanud siseministri tegewust. Wõtame noorproletaarlaste ühingu sulgumise. Siseminister ei salanud, waid toonitas isegi, et see oli ideeline noorte ühing, puht ideeline rühmitus. Koolis kui ka väljaspool kooli on elule kutsutud väga mitmesuguseid noorte ühinguid. On olemas sarnaseid, mida isegi walitsuswõimude poolt elule kutsutud, nagu skoutide ja teised ühingud, kui sellesama kodanlise ühiskonna rühmitused, mis selleks käima pandud, et kodanluse kantsile uusi tugeseid kaswatada. Noorproletaarlaste ühingu näol tulla teistsugune wõol, niisugune, mis wastasrinnas sammub ametliselt makswakstunnistatud ideelisele wõolule. Missugune on praegu maksew seisukoht hariduse kohta. Teie teate, et weel tänaseni haridust hinnatakse selle järele, kui palju palka saab isik teenistuse eest, kui suur ta sissetulek, ja selle järele otsustatakse, et tema haridus on nii ja nii suur. Pehme tooli ja suure sissetuleku tagaajamine on teie hariduse siht.

Wana kõnewiisi tarwitades, wõime öelda, et meie noorsugu weetakse Toompea serwa peale, näidatakse kõik riigi piirides olew au ja uhkus kätte ja öeldakse, et kui sa kummardad, siis sa wõid selle omale pärida. Noorproletaarlaste ühing on üks neist, kes mitte nii hõlpsasti ei kummarda ja kes mitte sellest seisukohast hariduse peale ei waadanud, waid teiselt seisukohalt. Noorproletaarlaste ühing ei saanud oma tegewust weel õieti algadagi, ta oli alles organiseerimise järgus. Seal said elule kutsutud üksikud ringid, nagu kirjandusspordiring, millest nii väga elawalt osa wõeti, ja siis weel mõned teised ringid. Mingisugust kihutusringi mina ei kuulnud, ehk küll ühingu tegewusest osa wõtsin. Ühing jõudis pidada ainult 3 peakoosolekut ja need olid kõik selle poole sihitud, et ühingu konstrueerida. Kui teie ühingu üksikuid ringisid ja referaate, mis seal loeti, lähemalt waatate, siis näete, et seal käib joon läbi, mis ei ole kodanliskapitalistilise ilma waate alusel. Kui üleüldse waadata noorsoo liitumiste peale, siis peab ütlema, et mitte noorproletaarlaste ühing ei oleks tul-

nud sulguda, waid teised ametlised ühised, näituseks, skoutide ühing, mis ei ole muud midagi, kui noortesse imperialismi pumpamine. Parajal silmapilgul mõeldakse neid kodanliseklassi wägiwalla wankri ette rakendada. Neid õpetatakse selleks, et nad iga silmapilk walmis oleks tääki oma kaas-kodaniku selja sisse pistma. Niisugune on selle ühingu siht. (Rkl. J. Hünerson kohalt: See on teie õpetus.)

Siseminister ei ole ainustki fakti ette toonud, mis põhjust oleks annud noorproletaarlaste ühingu sulgumiseks. Kui haridusminister sõjakäiku algas ühingu wastu, siis oli see tema arwates muidugi õige, sest ühing oli sõjakäigu ette wõtnud kõigi ministeeriumi mustasajaliste sammude wastu. Ühing ei wõinud pealtwaatajaks jääda, kui haridusministri koolis õpilane sunnitud oli enesetapmise teel elu lõpetama. Et haridusministri rahu siin segatud sai, see on arusaadaw, ja sellepärast pidi ta kuidagi moodi wahahele segama. Siseminister rääkis, et noorproletaarlaste ühing olla terwituse saatnud teisele kolmanda internatsionaali kongressile. Noorproletaarlaste ühing kutsuti ellu läinud aasta detsembrikuul, kuid kolmanda internatsionaali kongress peeti ära suwel, nii ei wõinud ühing kongressile terwitust saata. Soowitan siseministrile niisuguseid käsilasi wõtta, kes temale õigeid andmeid tooksid. Edasi räägitakse, et ühing olewat olnud ametiühisuste kesknõukogu liige. See wõis olla, kuid kas on see kuritegu? Siseministri poolt wormuleeritud nõndanimetatud wägiwaldset aktiooni ei kawatsenud ühing, sest noorproletaarlaste siht oli puhtideelist laadi. Sellega on siseministri wäidetel igasugused alused wõetud. Mingisugustest wägiwalla-aktidest ei wõinud juttu olla, waid siin on wastamisi kaks ilmawaadet. Üks ilmawaade on kord enese maksuma pannud, tema käes on suurtükid ja püssid ja ta surub teise alla.

Edasi räägiti teiste arupärimiste, nagu Riigikogu liigete korteripuutumatus, ametiühisuste kesknõukogu liigete arreteerimise ja teiste puhul, et siin olnud jällegi oma seadusline alus. Meie tunneme neid „seaduslisi“ aluseid juba väga hästi. Ma arwan, et igaüks wõib wanadest tsariaegsetest koodeksitest omale paragrahwid wälja otsida, mis talle igasuguse tegewuse juures seadusliseks aluseks wõiwad olla. Siin ei ole midagi uut üles leitud. Meele tuletades 1. mai korraldust, öeldi, et see olewat väga mõistlikkudes piirides olnud, politsei ei olla takistusi teinud jne. Kui seda nii wõtta,

et politsei rongikäiku otsekohe laiali ei ajanud, siis on see Tallinna kohta muidugi õige. Mujal kohtades, näituseks, Tartus on politsei tunginud ametiühisuste ruumidesse ja lipu ära wiinud. Peale selle on seal ametiühisuste pidule ratsapolitsei tahtnud sisse tungida, aga pole saanud. Seal olnud õige tugew intsident. Mis puutub sunduslikku määrusesse, siis keelas see ära igasuguse ettevalmistuse tegemise enne lubasaamist. Tallinnas anti luba eelmisel õhtul kell 5 kätte. Arusaadaw, et mingisuguseid ettevalmistusi siin teha ei oleks saanud ja ettewõte oleks kokkulangemisele pühendatud. Siseministri isikliku lubaandmise peale toetades ei pandud siiski määrust nii tugewasti tähele. Enne lubasaamist ilmus aga mingisuguste „seltskondliste korralduste“ poolt üleskutse. Meie teame, et need „korraldused“ ainult kaks lippu suured olid. Meie jäime ootama, kas wastaw paragrahw on ka nende kohta maksuma pandud ja kas nad wõetakse wastutusele siseministri sunduslikkude määruste põhjal. Senniajani ei ole meie kuulnud, et keegi oleks wastutusele wõetud. See näitab, et need määrused ei ole terve rahwa tarwis, waid nad olid ühe osa rahwa wastu, nimelt töötawa kihi wastu sihitud.

Edasi tähendas siseminister, et arreteeritud isikud on antud kohtu kätte. Meil walitseb praegu kord, et inimesi on õigus puhaskuulde — telefoni teel kohtu alla anda. 1. mai üleskutse pärast lubati mind, mitte mind üksi, waid juba laiemas mõttes, kohtu alla anda. Selles üleskutses olid lühidalt üles tähendatud mõned julgustawad sõnad töölistele. See üleskutse leidis hiljem herra siseministri poolt nii suurt lugupidamist, et ta nad kõik oma juure koju wiis, ja mitte ühte laialilaotamiseks wälja ei annud. Minu tähenduse peale, et herra siseminister tehku parandusi, wõib olla laseme siis edasi trükkida, wastati, et meil ei ole maksew eeltsensuur, waid järeletsensuur. Leiti, et need üleskutsed ei kõlba, millepärast neid ka ära korjati. Kui inimesed on antud kohtu alla, wõiks arwata, et ka siis peab selle üle ikkagi erapooletult otsustama, kas süüdi, wõi mitte. Meil ei ole siin aga mitte harilise kohtuga tegemist. Praegusel klassiwoitluse ajajärgul rääkida erapooletust kohtust on täiesti mõttetu. On olemas kaks kihti ja need kaks kihti ei saa olla üksteise wastu erapooletud. Meie kohtud on kodanlised kohtud, nad ei saa poliitilistes asjades erapooletud olla. Nüüdsel ajal antakse poliitilised eksimised sõjakohtu alla. Sõjakohus

on aga juba awalik klassikohus. Seal ei ole mingisugust paragrahwi otsimist ega protokollkirjutamist.

(Juhatama hakkab abiesimees A. Kerem.)

Tuleb keegi kusagilt nurga tagant ja ütleb, et tema andmete põhjal on asi nii ja nii. Sellest on küllalt, et inimest ära hukata. Neid andmeid keegi ei kontroleeri. Neid inimesi, kes praegu tööliste ridades eesotsas sammuwad, neid julgustades, walgete häbikohtute kätte anda, noh, ma tänan erapooletuse eest. Nõnda oleme siis wälja jõudnud tsaarini ja Stolõpinini.

Edasi tahaksin weel ühe asjaolu peale tähelpanu juhtida. Herra siseminister oma pikas sissejuhatuses, mida ta ise lühikeseks nimetas, juhtis tähelpanu ületildse enamuse woolu peale, et meid sealt poolt suur hädaoht ähwardamas. Näitusi tõi tema naabririikidest, eraldi ka Gruusiast. Pean tähendama, et Gruusia kodanline walitsus suri oma loomulikku surma, ja niiwõrd hästi, kui me seda kusagil mujal riigis näinud ei ole. Gruusia kodanline sisemine kord, mis ennast püssitikkude najal ülewal hoidis, langes kokku ühel ilusal silmapilgul rahwatahtmisel. Seal wõis näha, kuidas lühikese aja jooksul töörahwa rewolutsioon läbi wiidi, wõis näha, mismoodi sõjawägi ennast walitsuse sõjawäest eraldas ja rahwahulkade juure üle läks. Niisugused juhtumised tulid ette tsaariwoimu langemise ajal, kus sõjawägi sõna lausumata rewolutsiooniliste sõjawägede poole läks. Ei läinud rohkem aega, kui ainult 3 päewa, mille jooksul rewolutsiooniline sõjawägi Tifliisist Kutaiisi marsis. Walitsuse sõjawäl ei jäänud muud üle, kui põgeneda. Kui walitsus laewale põgenes, leidis ainult 20 inimest, kes kaasa läksid. Kui Gruusia walitsuse sõjawägi Kutaiisist taganedes Batuumi tuli, panid ise seal nõukogude walitsuse maksuma. Nõnda oli wäikse kodanlise Gruusia saatus. Pöörake oma Jumala poole, keda teie küll ise ei usu, ja paluge, et igal maal töörahwa rewolutsioon nii wäikse waluga ja ilma ohwriteta läbi läheks. (Wahelhüüe: Paluge teie oma Jumalat.) Meie saame ilma selletagi läbi. Kuid jäägu siseministrile tema lapselik arwamine selle asja kohta.

Teie räägite riigipöördest, riigi wastastest ollustest, kui mõnest imeasjast. Need wäited ei ole mitte wõetud elawate, waid mütolooia wallast. Nii kaua, kui meil abstraktlise riigikorraga on tegemist, ei

wõi mingisugust juttu olla riigiwastastest oludest. Sellest kõneleme siis, kui ta konkreetse kaju omandab. Kõik muu tääkide ja wõllade näol ei ole mitte riigi sisu. Teostage seda demokraatiat, millest nii palju olete kõnelenud, aga mitte sõjakohtute ja siseministri kasakanuudi näol. Iga mõtteawaldust maha surudes ja iga mõtte peale surwet awaldades ei hoiate teid ülewal püssitikud. Ma tuletan meeles siin Napoleoni sõnu, — kui wõitluses on mõök ja aade, siis wõidab wiimane. Ei kohuta meid need surwed ja rüüstamised, wõite weel hullemaid abinõusid tarwitusele wõtta ja suuremaid suurtükke teha; need jääwad sinna, kus nad on...

Rkl. O. Gustawson (is.): Ei saa ütlemata jätta Saalomoni sõnu: „Midagi ei ole uut siin päikese all“. Ära kuulates siseministri seletust riigi põhiseaduse ning teiste seaduste suhtes, peab konstateerima, et tal ei olnud meile midagi uut pakkuda, waid ta on mitu ja mitu korda ühte ja sedasama mõtet awaldanud; waid see wäike undsus tehtud, et kui inimesi arreteeritakse hulgawiisi, siis ka arupärimiste peale wastamine peab sündima ühteropsu. Muidu kõik igiwana wärk. Ja kui herra Einbund arwab, et ta oma seletusega Ameerika on leidnud, siis eksib ta. See Ameerika on juba ammu leitud Wenemaal tsarismi ajal ja meie demokraatia muudkui kopeerib seda Ameerika made in Russland. Seltsimees Bleiman tähendas, et meie kord kopeerib endist Wene korda igas suhtes. Ma ütlen sedasama. Meil on kopeeritaw see kord, kus ohraana juhtis siseministrit, aga mulle näib, et meie sisepoliitikat ei juhi mitte herra Einbund, waid kaitsepolitsei; mitte herra Einbund ei istu juhina meie poliitika tüüri juures, — seal istub kaitsepolitsei, ja tema puri on see, mis edasi wiib herra Einbund'i paadi ning määrab meie sisepoliitilise kursi. Seegi wäide, et ei wõidelda mitte tööliste kui niisuguste wastu, ei ole uus. Ka see kõlas tsariaegses korras. Siis seletasid toleaeagsed wõimukandjad, et nemad ei wõitle tööliste kui niisuguste wastu, waid wõitlewad mässajate wastu. Seesama toon kõlas täna siseministri herra Einbund'i seletuses, ja selle wõttega on tema esinenud ka ajakirjanduses. Tema ütleb otsekohe, et tema on isegi tööliste poolehoidja, kui töölised wõitlewad oma palgatingimiste eest; tema aga wõidelda kommunistide wastu.

Mina küsin, kust kohalt hakkab herra siseminister piire tõmbama tööliste ja kommunistide wahele, kus lõpeb tööline ja

hakkab kommunist? Abstraktseid piire tõmmata ei saa siin. Siin on käimas wõitlus ja herra siseministri sõjakäik ei ole mitte juhitud kommunistide kui niisuguste wastu, waid organiseeritud töörahwa klassi wastu. See arwe, mida teewad herrad kodanlased, on igaleüle arusaadaw ja selge: kui nemad mehed, kes on seisnud tööliste liikumises eesotsas aktiivsemate juhtidena, wangikodadesse topiwad, siis meie töolisteliikumine, kui mitte täiesti hääbuma, siis ometi raugema peab. Kui töölised on lõmaks löödud, nende selgroog murtud, siis arwawad kodanlased, et tuleb nende suur pidu ja nende pühapäew, kui nemad töolist wõiwad sundida nõnda tööd tegema, kuidas ise tahawad. Seda poliitikat olete teie ajanud, kui on tegemist olnud töökaitses wõi mõne teise sarnase seadusega. Teie teate wäga hästi, missuguste naeruwäärt wäidetega tulite teie siis, kui arutati wäikekoha rentnikkude rendilepingute pikendamise seadust, niisama ka põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise määrust. Teie tahate läbi wiia siin põhimõtet, et pisem olgu palk ja pikem olgu tööpäew. Sellega tahate teie töolisteklassi täiesti wälja kurnata. See on juhtmõte, mis juhib sõjakäiku, mida herra siseminister ütles alanud. Teie ei leia ühtegi töolisteliikumise ala, mis oleks jäetud puutumata. „Rõhutute hääl“ on kinni pandud, kõik aktiivsemad ühingud on sulutud ja töolisteliikumise agaramad tegelased arreteeritud. (Rkl. J. Hünerson kohalt: Mis teie Pärnus koolis tegite?) Seda tean mina palju paremini, kui „Kaja“ põrunud ajud arwawad aru saawat.

Üks lüli sellest wõitlusest on wõitlus noorproletaarlaste ühingu wastu. Eelkõneleja juhtis tähelepanu selle imeliku ja kahepaikse poliitika peale, mida haridusminister ajab. Siseminister, herra Einbund, ütles awalikult, et noorproletaarlaste ühingu sulgumine olla tehtud haridusministri algatusel selleks, et mitte õpilasi töö juurest ära kiskuda. Mina ütlen, et siin oldagu siis järjekindel ja waadatagu paremale poole neid skoute, kes ka kõike muud teewad, kuid mitte õpetööd. Teil kõigil on mees see sõnum, mis wiimasel ajal ajalehtedest läbi käis, et skoudid olla pandud „Talweaeda“ auwahtideks. Seal oli ütlemata jäetud, kui kauaks, kas terweks ööks. Ma küsin, kas on see õpetöö süwendamine, kas on pedagoogiline wõte? (Rkl. J. Piiskar kohalt: See on lihtsalt mülgas!) Edasi tuli siseminister jälle ühe wõttega, mis on wana, nimelt, et töölised olla tänulikud, et

nemad kommunistidest lahti saavad. Siin võib weel kaugemale minna ja teha nii kui tsaariajal tegema sunniti: tööline, kes oli läbi pekstud, pidi politsei saapakontsale suud andma. See on ideaal, mida tahetakse kätte saada. (Rkl. J. Piiskar kohalt: Möisatallides tehti just samuti.) Kui teie olete hakanud tõmbama paralleele wõtete wahel, millega taheti häwitada tööliste liikumist tsaariajal ja nüüd, siis olge julged, herrad kodanlased, ning tõmmake need paralleelid lõpuni. Tsarismi ots oli „krah“; on kindel, et teie lõpetate niisama kui tsaaririik. Herra Einbund ütles, et tahetakse meil maksma panna surnuaiawaikust ja rahu, kus keegi töölistest häält tõsta ei julge. See rahu ei tule aga kunagi. Töölised ei lase end wiia nii kaugemale, et teie nad täiesti maha materdada wõite. Selg-

roog, mida murda tahetakse, ei murdu, waid murdub kodanline kord. Ta on juba häwinemas ja elab oma wiimaseid päewi üle. Töölised ei jäta wõitlust enne, kui ta täiesti on häwitatud. (Kiiduawaldused pahemalt poolt ja osalt publikumi hulgas.) (Wahelhüüded: Lõpetada!)

Juhataja A. Kerem: Ma palun pealtkuulajaid Riigikogu istumist mitte segada.

10. Koosoleku lõpetamine. Ettepanek on tehtud koosolekut lõpetada. Ma panen hääletamisele. (Hääletatakse). Wastu on vähemus. Sellega on otsustatud koosolekut lõpetada. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 1.40 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees K. Wirma.

Abiesimees A. Kerem.

Sekretäär A. Tupits.

